

Digitaalinen hautaus

Kuolleen työntekijän sähköisen perinnön kohtalo

Outi Laitinen

Opinnäytetyö

Huhtikuu 2016

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja kaupan ala

Tradenomi (AMK), liiketalouden tutkinto-ohjelma

Oikeustradenomi

Tekijä(t) Laitinen, Outi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Huhtikuu 2016
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Digitaalinen hautaus Kuolleen työntekijän sähköisen perinnön kohtalo		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Pekka Vanhanen		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattikorkeakoulu, IT-Instituutti, Jari Hautamäki		
Tiivistelmä <p>Työntekijän digitaalisten aineistojen käsittely työntekijän kuolemantapauksessa nostaa esiin tietoturva- sekä henkilön yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä. Tutkimuksessa tavoitteena oli selvittää lainsäädännön asettamat rajat työntekijän digitaalisen identiteetin ja tietoaineistojen hautaamiselle sekä laatia kirjoittamattomiin käytänteisiin perustuva menettelyohjeistus toimeksiantajan käyttöön.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tapaustutkimuksena. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin yhtäältä kirjalliseen aineistoon perehtymistä sekä toisaalta haastatteluja ja sähköpostikyselyjä. Aineiston analysointi tapahtui hankitusta aineistosta lähtien ja peilaten sitä teoreettiseen viitekehukseen.</p> <p>Kuolleen työntekijän yksityisten tietoaineistojen käsittelyyn liittyy osaksi lainsäädännöllisiä tulkintakysymyksiä. Vaikka esimerkiksi työnantajan oikeudet ja velvollisuudet työntekijän sähköpostien hakemiseen ja avaamiseen ovat tarkasti säännelty, niin kuolleen työntekijän perillisten oikeudet edesmenneen sähköpostiviesteihin sitä vastoin eivät ole täysin yksiselitteiset. Muun yksityisen tietoaineiston kuin sähköpostien asema työntekijän kuoleman jälkeen on heikommassa asemassa tekijänoikeuskynnyksen ylittäviä aineistoja lukuun ottamatta. Tekijänoikeuskynnyksen ylittävät aineistot kuuluvat yksinoikeudella tekijänoikeuksien haltijalle.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena laaditussa menettelyohjeistuksessa lähtökohtana on se, että organisaation työntekijän kuoltua hänen digitaalinen perintönsä jaetaan tarvittaessa työnantajalle kuuluviin ja yksityisiin. Tietoja säilytetään vähintään vuosi mahdollista organisaation ulkopuolelle tapahtuvaa luovutusta varten. Tämä aika on sopusoinnussa perintökaaren pesänselvityksen joutuisuusperiaatteen kanssa.</p>		
Avainsanat digitaalinen jäämistö, tietojärjestelmät, sähköisen viestinnän tietosuojalaki, kirjesalaisuus, tietoturvallisuus, perintöoikeus, perusoikeudet		
Muut tiedot		

Author(s) Laitinen, Outi	Type of publication Bachelor's thesis	Date April 2016 Language of publication: Finnish
	Number of pages 53	Permission for web publication: X
Title of publication Digital Burial Disposal of digital identity and data of a deceased employee		
Degree programme Degree Programme in Business Administration		
Supervisor(s) Vanhanen, Pekka		
Assigned by JAMK University of Applied Sciences, Institute of Information Technology, Jari Hautamäki		
Abstract <p>In the case of the death of an employee questions are raised about information security and the protection of the person's privacy, and they are related to data processing. The research objective was to clarify the legislative framework for the disposal of the digital identity and data of an employee and to compile a code of conduct for the client based on unwritten practice.</p> <p>The research was executed through a qualitative case study. The methods for gathering data were firstly, familiarization with the written material and, secondly, interviews and e-mail enquiries. The analysis of the data was completed starting with the data and reflecting on it with a theoretical framework.</p> <p>The processing of private data of a deceased employee is related partly to questions of interpretation about legislation. For example, even though an employer's rights and responsibilities in fetching and opening an employee's electronic mail are regulated thoroughly, by contrast, the entitlement of an employee's inheritors to the electronic mail of the deceased is ambiguous. The status of private data other than electronic mail after the death of an employee is weaker except that data regulated by copyright law. The data that falls within the boundaries of the copyright law belongs exclusively to the owner of the copyright.</p> <p>The starting point for the code of conduct - compiled as an outcome of the research – is that after the death of an organization's employee his or her digital inheritance is divided on demand into private and employer's possession. The data is stored for a minimum of one year pending the prospective transfer outside the organization. This period of time is in line with the speed principle of estate administration under the law of succession.</p>		
Keywords/tags digital estate, information systems, electronic communication data security law, correspondence privacy, information security, inheritance law, basic rights		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Tutkimusmatkan valmistelut.....	2
1.1	Haaste ja haastaja	2
1.2	Aikaisempia tutkimusmatkoja.....	4
1.3	Visio sekä väylävalinnat.....	5
2	Matkalta kerätty aineisto.....	9
2.1	Kirjalliset lähteet.....	9
2.1.1	Perusoikeuksista ja viestien suojasta	9
2.1.2	Henkilötiedoista ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta.....	12
2.1.3	Perimisestä ja tekijänoikeuksista.....	14
2.1.4	Yksityisyyden suojasta	17
2.1.5	Periaatteita ja ohjeita JAMKissa	20
2.1.6	Ohjeistuksia muissa korkeakouluissa	23
2.2	Asiantuntijälähteet.....	26
3	Navigointi ja karikot	30
4	Matkan päätepiste	33
4.1	Hautaamismenettely.....	33
4.2	Menettelyn perustelut	35
4.3	Lokikirjan loppulehdiltä	41
	Lähteet.....	46
	Liitteet	49
	Liite 1. Teemahaastattelujen aihealueet.....	49
	Liite 2. Ehdotus ohjeistukseksi tietoaaineistojen käsittelystä JAMKin tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua.....	51

Kuviot

Kuvio 1. Tietoaaineistojen hautaamisprosessi... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

1 Tutkimusmatkan valmistelut

1.1 Haaste ja haastaja

Säilytätkö työsähköpostissasi arkaluonteisia, yksityiselämään liittyviä keskusteluja? Säilytätkö läppärissäsi tai työnantajan käyttöösi antamalla työasemalla yksityiselämäsi liittyvää materiaalia, jota et kenties haluaisi edes omien läheistesi tietoon? Oletko tullut ajatelleeksi, mitä kaikelle työsuhteesi aikana tuottamallasi digitaaliselle materiaalille tapahtuu, jos yhtäkkiä työsuhteesi loppuu siihen, että lähdet ns. ”saappaat jalassa”?

Kukin voi eläessään päättää siitä, miten erilaisilla käytössään olevilla sähköisillä tallenusalustoilla sijaitsevien asiakirjojen ja viestien kanssa menettelee. Toinen on tilanne viikatemiehen vierailun jälkeen. Sähköinen jäämistö saattaa sisältää arkaluonteista aineistoa, jonka paljastuminen voi loukata edesmenneen, hänen läheistensä tai jonkun muun henkilön yksityisyyden suoja. Ei ole samantekevää, miten tällaisen aineiston kanssa menetellään eikä toisaalta itsestään selvääkään, kenellä on oikeus päästä aineistoon käsiksi ja päättää sen kohtalosta.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan digitaalista hautausta. Asiaa tarkastellaan yrityksen näkökulmasta tilanteessa, jossa yrityksen työntekijä on kuollut ja tämän työntekijän sähköinen identiteetti ja käyttöoikeudet pitäisi lopettaa sekä hänen työsuhteensa aikana tuottama sähköinen aineisto joko kokonaan tai osittain poistaa yrityksen tietojärjestelmistä. Työntekijän tuottama sähköinen aineisto voidaan ehkä osittain siirtää toisille työntekijöille ja tuhota muilta osin tai tuhota kokonaan. Urpo Kangas (2013, 1-2) puhuu sähköisestä jäämistöstä viitaten sillä kaikenlaiseen, digitaalisessa muodossa olevaan edesmenneen tuottamaan aineistoon.

Henkilön sähköisen identiteetin ja hänelle luotujen käyttöoikeuksien lopettaminen sekä hänen luomiensa aineistojen siirtäminen ja/tai hävittäminen, mikä tässä työssä tarkoittaa digitaalista hautausta, koskettavat osaltaan organisaation tietoturva. Jo itsessään prosessin näkökulmasta, mutta erityisesti lainsäädännöllisesti digitaaliseen hautausprosessiin liittyy ongelmia. Lisäksi prosessissa korostuvat inhimilliset tekijät, kuten henkilön muiston kunnioittaminen. (Hautamäki 2015.) Työ auttane toimeksi-

antajaa muodostamaan käsityksen siitä, mitkä kaikki seikat tulee huomioida digitaalisen hautauksen yhteydessä ja kuinka ne toteutetaan lainsäädännön asettamissa puitteissa. Lisäksi työ edesauttaneen toimeksiantajaorganisaatiota kehittämään omia prosessejaan huomioiden tietoturva sekä kulloinkin käsillä oleva tapaus. Näkökulma on valittu ensinnäkin siksi, että siitä hyötyy toimeksiantaja, mutta myös siitä syystä, että tutkimuksessa luotavalla mallilla voinee olla käyttöä laajemminkin työpaikoilla, ja tämänhetkisen lainsäädännön asettamien velvoitteiden koonti yksiin kansiin hyödyttäneen myös nimenomaan työpaikkojen henkilöstö- tai tietohallinto-organisaatioita.

Työn toimeksiantaja on Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) Informaatiotekniikan instituutti, jota edustaa koulutuspäällikkö Jari Hautamäki. Opinnäytetyön aihe löytyi luontevasti aiemman yhteistyön pohjalta, sillä tutkija toteutti projektiopintojensa yhteydessä samaiselle toimeksiantajalle tutkimuksen kyberturvallisuuteen liittyvistä kansainvälisistä sopimuksista ja normeista. Tärkeänä yhteistyötahona opinäytteen tekemisessä toimivat myös JAMKin ICT-palvelut sekä henkilöstöhallinto.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on monialainen, yli 8500 opiskelijan ja noin 700 henkilöstöön kuuluvan kansainvälinen korkeakouluyhteisö. Organisatorisesti JAMKin muodostavat hallinto sekä neljä koulutusyksikköä – liiketoiminta, hyvinvointi, teknologia ja ammatillinen opettajakorkeakoulu. JAMK on menestynyt hyvin vertailussa muihin Suomen ammattikorkeakouluihin. Kevään 2014 nuorten yhteishaussa JAMK oli Suomen kolmanneksi vetovoimaisin ammattikorkeakoulu. Samaisena vuonna JAMKin ammatillinen opettajakorkeakoulu oli hakijoiden suosikki. Vuonna 2015 JAMK sijoittui kuudenneksi ammattikorkeakouluihin hakeneiden vertailussa. JAMK on tunnustettu myös kansainvälisesti. JAMKin International Business -koulutusohjelma on kahdesti läpäissyt kansainvälisen EFMD:n EPAS-akreditoinnin. Vuonna 2014 englanninkielinen logistiikan insinöörikoulutus sai eurooppalaisen EUR-ACE-akreditoinnin ensimmäisenä korkeakouluna Suomessa ja vuonna 2015 samaisen akkreditoinnin läpäisi konetekniikan koulutusohjelma. Sosiaali- ja terveysalan terveyden edistämisen ylempi ammattikorkeakoulututkinto läpäisi puolestaan kansainvälisen IUHPE:n (International Union for Health Promotion and Education) akkreditoinnin vuonna 2015 (Tietoa JAMKista 2016.)

1.2 Aikaisempia tutkimusmatkoja

Urpo Kangas (2012) on perehtynyt laajasti digitaalisen jäämistövarallisuuden käsittelyn dilemmaan samannimisessä teoksessaan. Hän on tarkastellut tutkimuksessaan yhtäältä ensinnäkin sitä, miten digitaaliseen jäämistöön sisältyvien salassa pidettävien asiakirjojen kanssa tulisi menetellä ja miten säännökset yksityisyyden suojasta, kirjesalaisuudesta ja luottamuksellisen viestin suojasta rajoittavat tai mahdollistavat sähköisten asiakirjojen käsittelyn. Toisaalta hän on tarkastellut digitaalista aineistoa perintöoikeuden kohteena. Onko sähköinen aineisto perittävässä samalla tapaa kuin kiinteä tai irtain omaisuus ja mikäli on, niin onko perillisillä oikeus saada haltuunsa kaikki perittävän sähköiset asiakirjat, sijaitisivat ne sitten kenen tahansa tietokoneella tai palvelimella tai missä maassa tahansa? (Kangas 2012, 3-4.) Kangas (2012, 14) toteaa, että voimassa oleva oikeus jättää tulkinnanvaraisuutta siihen, miten sähköiseen jäämistöön kuuluvien arkaluontoisten tietojen kanssa tulisi menetellä kuolinpesässä ja jatkaa, että kuolinpesän osakkaiden oikeudesta käsitellä digitaalista jäämistövarallisuutta tulisi säätää lailla.

Klaus Lintuniemi (2011) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan sähköposteihin liittyvää oikeudellista sääntelyä tilanteessa, jossa sähköpostipalvelun käyttäjä on kuollut. Hän tarkastelee eri tahojen oikeuksien toteutumista kyseisessä tilanteessa – mm. vainajan oikeudenomistajien tai kuolinpesän pesänselvittäjän mahdollisuuksia selvittää vainajan sähköpostiviestien sisältöä, kuolleen henkilön kanssa viestinvaihtoa käyneiden henkilöiden oikeuksia sekä työnantajan oikeuksia suhteessa kuolleeseen työntekijään ja tämän omaisiin. Työssä tarkastellaan myös oikeuksien toteutumisen taustalla olevia sähköpostipalvelun tarjoajan ja työnantajan velvollisuuksia sekä sitä, miten henkilö voi eläessään vaikuttaa kuolemanvaraisesti viesteihinsä. Tarkastelunäkökulma painottuu vainajan oikeudenomistajien intresseihin. (Lintuniemi 2011, 5.)

Yhteenvetona Lintuniemi toteaa, että kuolleen henkilön jälkeensä jättämiin sähköpostiviesteihin liittyy vaikeasti ratkaistavia ongelmia syystä, että sähköposteihin linkittyy useita eri oikeussuojaa tarvitsevia tahoja. Näiden ohella on epäselvää, voiko vainaja saada perusoikeuksien suojaa ja missä laajuudessa. Lintuniemi päätyy tutkimuksessaan siihen, että perilliset tai pesänselvittäjä eivät voi saada perintökaaren

säännöksiä laajempaa oikeutta avata perittävän sähköpostiviestejä. Hän ei myöskään pitänyt perusteltuna sitä, että perittävän asema viestinnän osapuolena periytyisi omaisille, sillä lainsäädäntöön ei tällaista jatkumoa ole sisällytetty. Jos näin olisi, luotamuksellista viestintää koskevat säädökset menettäisivät merkityksensä. Lisäksi hän katsoi, että nykyisen lainsäädännön valossa perillisillä voisi olla omistusoikeus perittävän viesteihin, mutta että tämä oikeus voisi tarkoittaa oikeutta hävittää viestit tai pyytää palveluntarjoajaa poistamaan ne järjestelmistään. (Lintuniemi 2011, 50.)

Kangas tarkastelee menettelyjä digitaalisen jäämistön käsittelyssä ja niihin liittyvää sääntelyä laajemmasta näkökulmasta kuin Lintuniemi, joka keskittyy vain sähköpostien oikeudellisen aseman tarkasteluun. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan työntekijän tuottamien sähköisten aineistojen asemaa laajasti Kankaan tavoin, mutta lisäksi tutkittavana ovat työntekijän sähköisen identiteetin lopettamiseen liittyvät menettelyt, jotta kokonaisvaltaisen toimintamallin rakentaminen kuolleen työntekijän sähköisen jäämistön käsittelemisestä mahdollistuisi.

1.3 Visio sekä väylävalinnat

Tavoitteena tutkimuksessa on selvittää, mitä rajoitteita ja velvollisuuksia suomalainen lainsäädäntö asettaa digitaalisen identiteetin ja jäämistön käsittelylle organisaatioissa. Lisäksi tarkoituksena on luoda geneerinen malli siitä, miten digitaalisessa hautaamisessa tulisi menetellä. Mallin luomisessa tukeudutaan mahdollisuuksien mukaan niihin käytännön toimenpiteisiin, joita JAMKissa tehtiin erään edesmenneen työntekijän sähköisen identiteetin lopettamiseksi sekä perinnön asianmukaiseksi käsittelemiseksi.

Tutkimuksen tärkeimmät kysymykset ovat: Mitä velvoitteita lainsäädäntö asettaa henkilön digitaalisen identiteetin ja perinnön hautaamiseen työpaikoilla? ja Miten digitaalisessa hautaamisessa tulisi edetä ja menetellä? Työssä keskitytään vain työpaikalla tapahtuvaan digitaalisen identiteetin sekä jäämistön käsittelyyn, jolloin intressitahona on ensisijaisesti työnantajaorganisaatio. Toisaalta myös kuolleen työntekijän oikeudenomistajilla voi olla intressejä edesmenneen yksityisiä, työnantajan tietojärjestelmissä sijaitsevia aineistoja kohtaan, joten työssä huomioidaan myös heidän oikeutensa edesmenneen digitaaliseen jäämistöön.

Odotuksena työn tulosten suhteen on ensinnäkin se, että lainsäädännöstä on löydettävissä yksiselitteiset kehykset digitaaliseen hautaamiseen, eli mitä on otettava huomioon esimerkiksi henkilön sähköposteja avattaessa ja tuhottaessa, ja toisaalta, liitetykö joihinkin sähköisiin aineistoihin vähimmäissäilytysaikoja. Toisaalta odotuksena on, että tutkimuksen tuloksena löydetään kaikki ne asiaankuuluvat lainkohdat, jotka sääntelevät edesmenneen työntekijän sähköisten identiteetin ja jäämistön käsittelyä. Ja kolmanneksi odotetaan saatavan luoduksi laajemmassa mittakaavassa hyödynnettävissä oleva malli digitaalisesta hautaamisesta.

JAMKin työntekijällä on työtehtävistä riippuen käyttöoikeuksia erilaisiin JAMKin tietojärjestelmiin. Jokaisella työntekijällä on käytössään sähköpostitili, JAMKin levyasemalla sijaitseva kotihakemisto (ns. H-asema) sekä Office 365:n OneDrive. Optima-virtuaalioppimisolusta on laajasti käytössä opettajilla, mutta alustaa käytetään myös muihin kuin opetustarkoituksiin. Henkilökohtaisissa tietokoneissa on siirrytty kannettavien käyttöön, joten näiden kovalevyille samoin kuin JAMKissa käytössä olevien pilvipalveluiden tallennustiloihin sekä H-aseman kotihakemistoon työntekijät voivat tallettaa niin työhön liittyvää kuin yksityistäkin materiaalia. Blogit, joiden pitämiseen JAMK tarjoaa alustan, ovat yleensä tarkoitettu muidenkin nähtäväksi, joten on epätoivottavaa, että työntekijät tallettaisivat niihin yksityistä materiaalia, mutta toisaalta materiaali voi olla tekijänoikeuskynnyksen ylittävää. Tässä tutkimuksessa tarkastelu rajataan koskemaan edellä mainittuja kuutta alustaa lähtien sähköpostitilistä.

JAMKissa on käytössä useita sellaisia tietojärjestelmiä, joihin tallennettu materiaali liittyy kiinteästi JAMKin toimintaan ja samalla myös järjestelmiä käyttävien henkilöiden työtehtäviin ollen selkeästi tekijänoikeudesta vapaata ja joihin työntekijät eivät voi tallentaa minkäänlaista yksityistä aineistoa (Teknisesti yksityisen aineiston tallettaminen saattaa olla mahdollista, mutta käytännössä ei.). Useimmiten näissä järjestelmissä pääsy tietosisältöihin on myös useammalla kuin yhdellä työntekijällä. Esimerkkinä tällaisista järjestelmistä ovat projektinhallintajärjestelmä, ELMO-intranet sekä JAMKin www-sivut. Henkilöstöhallinnon järjestelmistä osa on sellaisia, että niihin pääsevät kaikki työntekijät vähintään itseään koskevien tietojen osalta ja osa taas sellaisia, joihin on pääsy vain rajoitetulla työntekijäjoukolla. Esimerkkinä ensiksi mainituista on Personec-henkilötietojärjestelmä ja toiseksi mainituista palkkahallinnon järjestelmät. Näihin järjestelmiin tallennettuihin tietoihin ja aineistoihin kohdistuu

useimmiten myös lakisääteisiä säilytysaikoja, joiden puitteissa työnantajan tulee toimia. Tämän tyyppiset tietojärjestelmät on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimusmenetelmien osalta työssä tukeudutaan yksinomaan kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen ja sen myötä tutkimukseen parhaiten soveltuviin tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiin. Tämä valinta perustuu tutkimusongelman luonteeseen. Tutkimuksessa on tarkoitus muodostaa jonkinasteinen käsitys ilmiöstä ja sitä säätelevistä normeista. Ilmiöön liittyvää prosessia hahmotetaan toimeksiantajayrityksessä tehtyjen päätösten ja toimenpiteiden avulla. Hirsjärvi, Remes ja Alasuutari (2007, 134-135) esittävät tutkimuksen tarkoituksen yhteyttä tutkimusstrategiaan jakaen tutkimukset niiden tarkoituksen mukaan neljään eri kategoriaan: kartoittaviin, selittäviin, kuvaileviin sekä ennustaviin. Tässä tutkimuksessa ei pyritä löytämään syys-seuraussuhteita (selittävä) eikä ennustamaan tulevaisuuden tapahtumia tutkittavan ilmiön seurauksena (ennustava). Pikemminkin tarkoituksena on kartoittaa ilmiötä sekä kuvailla ja dokumentoida sitä. Kartoittavassa tutkimuksessa tutkimusstrategiana on tavallisimmin kvalitatiivinen, esimerkiksi tapaustutkimus, kun taas kuvailevan tutkimuksen strategiana voi olla määrällinen tai laadullinen ote (Hirsjärvi ym. 2007, 134-135). Koska tässä tutkimuksessa ilmiötä kartoitetaan ja kuvataan yhden yksittäisen organisaation sisäisen prosessin avulla, soveltuu tähän Hirsjärven ja muiden (2007, 130-131) mainitsemista kolmesta perinteisestä tutkimusstrategiasta parhaiten laadullinen tapaustutkimus. Koskisen, Alasuutarin ja Peltosen (2005, 157) mukaan tapaustutkimuksessa kohteena on hyvin usein yrityksen prosessi, toiminto, osasto, tapahtumasarja tai historia. Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita eräästä toimeksiantajan prosessista. Organisaatiossa tehtyjen toimenpiteiden ja päätösten lisäksi tutkimuksessa käydään läpi voimassaolevaa lainsäädäntöä tulkiten sitä suhteessa tarkasteltavaan ilmiöön. Lainsäädännön tulkinta tehdään yksinomaan laadullisista lähtökohdista.

Laadullista tutkimusta on mahdotonta tiivistää yhteen lauseeseen, sillä erilaisia laadullisen tutkimuksen tyyppisiä on useita kymmeniä. Hirsjärvi ja muut (2007, 161-162) viittaavat Tesch'in (1992) tekemään ryhmittelyyn, jossa lukuisat lähestymistavat jaetaan neljään eri ryhmään sen mukaan, mistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita – kielen piirteistä, säännönmukaisuuksien keksimisestä, tekstin tai toi-

minnan merkityksen ymmärtämisestä tai reflektiosta. Tämä tutkimus asettuu luontevimmin kolmanteen ryhmään, josta löytyvät mm. tutkimustyyppit fenomenologia, tapaustutkimus sekä hermeneutiikka.

Aineistonkeruumenetelminä käytetään yhtäältä kirjallisia aineistoja ja toisaalta haastatteluja. Voimassaolevan lainsäädännön asettamia vaateita etsitään Finlex-tietopalvelun ajantasaisista säädöksistä ja eri oikeusasteiden päätöksistä sekä oikeustieteen kirjoista. Toimeksiantajayrityksen toimintatapoihin ja tehtyihin valintoihin digitaaliseen hautaamiseen liittyen tutustutaan haastatteleamalla niitä henkilöitä tietohallinnosta ja henkilöstöhallinnosta, jotka edesmenneen työntekijän sähköisiä tietoja ja aineistoja ovat olleet käsittelemässä. Koskinen ja muut (2005, 62-63) puhuvat fakthanäkökulman käyttämisestä kielen perusfunktioita hyödyntävässä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa syystä, että siinä ollaan kiinnostuneita lähteiden välittämistä, ilmiötä koskevista tiedoista eli faktoista. Tämän tutkimuksen näkökulmana on vahvasti nimenomaan fakthanäkökulma.

Havainnointi ei ole perusteltua tässä tutkimuksessa, sillä ilmiö ei ole sellainen, että se tapahtuisi viikoittain tai edes kuukausittain. Tutkimuksen aikaresurssi huomioiden ei ole mahdollista toteuttaa havainnointia eikä se muutenkaan sovellu tutkittavaan ilmiöön sen esiintymisfrekvenssistä johtuen. Haastattelut toteutetaan teemahaastatteluiluina, mutta mikäli haastattelujen edetessä havaitaan tarvetta toisenlaiselle haastattelulle, se on toteutettavissa lyhyelläkin aikajänteellä. Lisäksi haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina aloittaen todennäköisesti tietohallinnon henkilöistä ja edeten Kanasen (2008, 37-38) mainitsemaa lumipallomenetelmää käyttäen. Haastattelut lopetetaan, kun saatujen tietojen suhteen on nähtävissä kylläntyminen.

Aineiston analysointi tehdään pääsääntöisesti induktiivisesti, hankitusta aineistosta lähtien. Kuten tapaustutkimuksissa yleensä (Koskinen ym. 2005, 167), tässäkin tutkimuksessa on tarkoitus hankkia mahdollisimman yksityiskohtaista tietoa käsillä olevasta tapauksesta. Hankittua tietoa peilataan teoreettiseen viitekehykseen pyrkien jonkin tasoiseen yleistämiseen siitäkin huolimatta, että yleistäminen on aina ongelmallista laadullisessa tutkimuksessa. Teemoittelua käytetään analyysissä lähinnä haastattelujen tuloksena saadun aineiston suhteen. Kirjallisen aineiston osalta riittää sen luokittelu tai ryhmittely ja tulkinta.

Jotta tutkimuksessa saavutettaisiin mahdollisimman korkea luotettavuus, pyritään tutkimuksen prosessi kuvaamaan tarkasti. Kuvaus ei koske pelkästään aineiston hankintaa vaan myös sen analysointia – analyttistä induktiota. Analysoinnin johtopäätöksenä syntyvät yleistyksset (sikäli, mikäli niitä ylipäätään voidaan tehdä) tehdään aineiston ja teorian jonkinasteisena vuoropuheluna. Koskinen ja muut (2005, 167) viittaavat Yin'in (2003) näkemykseen ulkoisesta validiteetista tapaustutkimuksessa. Vaikka tapausjoukko on pieni, voi siitä tehdä "yleisempiä johtopäätöksiä yleisemmän teorian avulla" (Koskinen ym. 2005, 167). Tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseen pyritään lisäksi sillä, että tutkimuksessa käytetään useampia menetelmiä eli ns. triangulaatiota (Kananen 2008, 39-40).

2 Matkalta kerätty aineisto

2.1 Kirjalliset lähteet

2.1.1 Perusoikeuksista ja viestien suojasta

Suomen perustuslain toisen luvun 6...21 pykälissä säädetään yksilön perusoikeuksista. Nämä perusoikeudet ovat yhdenvertaisuus, oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapaus, yksityiselämän suoja, uskonnon ja omantunnon vapaus, sananvapaus ja julkisuus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, vaali- ja osallistumisoikeudet, omaisuuden suoja, sivistykselliset oikeudet, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, oikeus työhön ja elinkeinovapaus, oikeus sosiaaliturvaan, vastuu ympäristöstä, oikeusturva sekä oikeus rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen toteutumiseen. Yksityiselämän suojan (10 §) piiriin kuuluvat ensinnäkin yksityiselämä, kunnia ja kotirauha, toiseksi henkilötiedot (erikseen säädetyllä lailla) ja kolmanneksi kirjeet, puhelut ja muut luottamukselliset viestit. Mikäli kuitenkin on tarpeen rajoittaa edellä mainittuja oikeuksia kotirauhaan sekä viestien salaisuuteen liittyen, niistä tulee erikseen säätää lailla. (Perustuslaki 11.06.1999/731.)

Vallitsevan käsityksen mukaan perusoikeudet kuuluvat vain eläville, luonnollisille henkilöille – oikeushenkilöillä ei ole perusoikeuksia (Kangas 2012, 15). Perusoikeusuudistuksen esitöissä painotetaan, että perusoikeudet kuuluvat luonnollisille

henkilöille heidän elinaikanaan ja että ihminen tulee siten täysimääräisesti perusoikeuksien haltijaksi syntymänsä hetkellä ja on niiden piirissä kuolemaansa asti (HE 309/1993, 24).

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus suojaa Kankaan (2012, 16) mukaan sekä lähettäjää että vastaanottajaa, joiden tulee olla siis luonnollisia henkilöitä. Kirjesalaisuus on alustaneutraali, kuten Kangas ja Nyblin toteavat. Kaikenlaiset luottamukselliset viestit saavat suojaa riippumatta siitä, millaisella välineellä ne on välitetty. (Kangas 2012, 16 ja Nyblin 2009, 55.) Tästä salaisuudesta voivat aktiivisesti luopua vain ne, joita se suojaa. Lähettäjä voi vastaanottajasta riippumatta ja toisinpäin koska tahansa paljastaa lähettämänsä viestin tiedot – ylipäättään viestin olemassaolon, sen lähettämisaikakohdan ja sen sisällön – loukkaamatta toisen osapuolen kirjesalaisuutta, siinäkin tapauksessa, että molemmat osapuolet ovat elossa. (Kangas 2012, 16-17.) Viestin perusoikeussuoja tarkoittaa käytännössä sitä, että viestin sisällöstä tai sen tunnistamistiedoista ei saa ottaa selvää kukaan muu kuin viestin lähettäjän tarkoittama oikea vastaanottaja. Myöskään viestin perille menemiseen ei ulkopuolinen saa puuttua eikä liioin tallentaa viestiä. Mikäli erehdyksessä joku ulkopuolinen saisi tiedon luottamuksellisesta viestistä, on hänellä vaitiolovelvollisuus tietoonsa tulleista seikoista. (Nyblin 2009, 58.)

Kangas toteaa, että viestin luottamuksellisuuden suoja on kirjesalaisuuden suojaan nähden ajallisesti pidempi. Vaikka sähköpostiviestin sisältö olisikin julkistettu, ei sen sisältöön saa sen jälkeenkään sivullinen tutustua ilman viestin lähettäjän tai vastaanottajan nimenomaista lupaa. Viestin luottamuksellisuuden suojaan ei kuitenkaan ole vetoamista, jos jompikumpi osapuolista päättää lähettää viestin edelleen kolmannelle osapuolelle. Luottamuksellisuuden suoja vallitsee vain viestin lähettäjän ja vastaanottajan välisessä suhteessa. Perusoikeussäännökset eivät siinä mielessä anna tehokasta suojausta sille, että viestin sisältö jäisi vain osapuolten väliseksi salaisuudeksi. Tehokkaammin Kankaan mukaan suoja osapuolten nimenomaisesti tekemä sopimus siitä, että heidän viestinsä sisältöä ei ole tarkoitettu saatettavaksi kolmannen tietoon. (Kangas 2012, 19.)

Vuoden 2015 alussa tuli voimaan uusi viestintäverkkoja ja viestintäpalveluja, radio- taajuuksien käyttöä sekä sähköisen viestinnän luottamuksellisuutta ja yksityisyyden

suojaa koskeva laki – Tietoyhteiskuntakaari. Kyseisen lain myötä mm. aiemmin voimassa ollut sähköisen viestinnän tietosuojalaki kumottiin. Viestin ja välitystietojen luottamuksellisuudesta on säädetty lain 17:136 §:ssä. Kun aiemmin sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (516/2004) yksityisyyden ja luottamuksellisen viestin suojasta säädettiin lain 4 §:ssä seuraavasti: ”Viesti, tunnistamistiedot ja paikkatiedot ovat luottamuksellisia, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.”, niin uudessa laissa viestin, tunnistamistietojen sekä paikkatietojen luottamuksellisuus sisältyy 136 §:n 1 momenttiin: ”Viestinnän osapuoli voi käsitellä omia sähköisiä viestejään ja niihin liittyviä välitystietoja, jollei laissa toisin säädetä.” Sähköisellä viestillä tarkoitetaan laissa tietoa, jota välitetään tai jaetaan sähköisesti. Tämä tieto voi olla jaettu sähköpostitse, mobiililaitteilla tai puhelimitse. (Tietoyhteiskuntakaari 7.11.2014/917.)

Samaiseen lain 136 §:ään on sisällytetty myös säädös vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Neljännen momentin mukaan se, joka on ottanut vastaan tai muutoin saanut tiedon sähköisestä viestistä, radioviestinnästä tai välitystiedosta, jota ei ole hänelle tarkoitettu, ei saa ilman viestinnän osapuolen suostumusta ilmaista tai käyttää hyväksi viestin sisältöä, välitystietoa tai tietoa viestin olemassaolosta, ellei laissa toisin säädetä. (Tietoyhteiskuntakaari 7.11.2014/917.)

Vaikka lähtökohtaisesti perusoikeudet kuuluvat eläville, luonnollisille henkilöille, niin sekä Kankaan (2012, 23) että Lintuniemen (2010, 22) näkemyksen mukaan kuolema ei kategorisesti katkaise perusoikeuksien vaikutusta. Lintuniemi (2010, 22) toteaa, että perusoikeudet voivat olla henkilön kuoleman jälkeen voimassa sen johdosta, että henkilö on elinaikanaan tehnyt kuolemanvaraisia oikeustoimia. Kangas (2012, 22-24) puolestaan toteaa, että perusoikeuksien ulottumista kuoleman jälkeiseen aikaan tulee tarkastella perusoikeuksittain ja että esimerkiksi kirjasalaisuus ei ole ollut tällainen perusoikeus, jonka olisi tulkittu jatkuvan vainajalle.

Tähän tulkintaan perustuen Kangas väittääkin, että kuolleen henkilön kirjasalaisuuden suojaan ei ole mahdollista vedota pyrkimyksenä estää perillisten tutustuminen vainajan kirjeenvaihdon sisältöön. Lainsäädännössä ei myöskään ole mitään aikarajaa sille, milloin perittävän lähettämien kirjeiden sisällön voisi julkistaa. Niiden julkistamisesta tai julkaisematta jättämisestä päättävät perittävän oikeudenomistajat. (Kangas 2012, 24-25.) Lintuniemi (2010, 24) toteaa myös, että Suomessa perittävän taakseen jättämiä kirjeitä tai niiden oikeusasemaa ei ole säännelty nimenomaisella normilla

eikä varsinkaan suhteessa perittävän omaisiin tai jäämistöä selvittävään pesänselvitäjään nähden. Eri asemassa ovat perittävän vastaanottamat kirjeet, joiden tekijänoikeus säilyy niiden lähettäjillä tai lähettäjien kuoltua vastaavasti heidän oikeudenomistajillaan. Vastaanotettujen kirjeiden julkistamisen suoja-aika on 70 vuotta lähettäjän kuolemasta seuraavan vuoden alusta lukien siinä tapauksessa, että kirjeet ylittävät teoskynnyksen. (Kangas 2012, 24-25.) Teoskynnyksen alle jäävien kirjeiden sisällön julkistamista ei sen sijaan estä mikään säännös, ei rikosoikeuden alaan kuuluva normisto tai muukaan erityissäännös. Huomattava on kuitenkin, että julkistettava tieto tulee olla paikkansa pitävä, sillä valheellisen tiedon julkistaminen voi täyttää rikoslain kunnianloukkauksen tunnusmerkistön. (Mts. 31-32.)

Vaikka perusoikeudet pääsääntöisesti siis lakkaavatkin henkilön kuollessa, näin ei käy perittävän oikeussuhteiden kohdalla. Perittävälle kuuluneet oikeudet ja toisaalta velvollisuudet siirtyvät perillisille jäämistöoikeuden säännösten määrittäminä. (Kangas 2012, 27.) Perittävän tekijänoikeudet esimerkiksi digitaalisessa jäämistössä oleviin valokuviin, hänen lähettämiinsä kirjeisiin ja luomiinsa aineistoihin siirtyvät perillisille. Heille voi kuitenkin siirtyä vain sellaisia oikeuksia, jotka ovat kuuluneet perittävälle itselleen. Kangas toteaa, että Suomessa perustuslakivaliokunta ei ole ottanut kantaa kirjesalaisuuden, yksityiselämän suojan tai henkilötietojen suojan merkityksestä henkilön kuoleman jälkeen. (Mts. 28.) Lintuniemi on vuonna 2010 ilmestyneessä Progradu -tutkielmassaan kuitenkin todennut, että perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa perusoikeuksien ulottuvuuteen hautausoimilakia sekä perusoikeusuudistusta koskevissa lausunnoissaan. Hautausoimilakia koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta toteaa, että hautaaminen vakaumusta loukkaamatta ja ilman syrjintää muodostaa perusoikeuskysymyksen siitä huolimatta, että vainaja ei ole perusoikeuksien subjekti. (Lintuniemi 2010, 22.)

2.1.2 Henkilötiedoista ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta

Henkilötietolain avulla toteutetaan yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä. Lain avulla edistetään lisäksi hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. Lakia sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn sekä myös muuhun henkilötietojen käsittelyyn

silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523.) Henkilötietolain säännökset perustuvat Lissabonin sopimukseen, jossa Euroopan perusoikeuskirja liitettiin osaksi perustamissopimusta ja siitä tuli oikeudellisesti sitova lähde. Perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. 8 artiklassa on säännelty henkilötiedoista seuraavasti: 1) Jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. 2) Henkilötietojen käsittely on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty ja saada ne oikaistuksi. 3) Riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista. (Lintuniemi 2010, 21.)

Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikenlaisia merkintöjä, jotka kuvaavat luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan ja jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Henkilötietoja käsitellessä tulee noudattaa henkilötietolaissa säädettyjä yleisiä periaatteita. Nämä periaatteet ovat huolellisuus, henkilötietojen käytön suunnittelu, tietojen käyttötarkoitussidonnaisuus, edellytykset tietojen käsittelylle, tietojen tarpeellisuus ja virheettömyys sekä rekisteriselosteen laatiminen. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523.) Henkilötietolain 29 §:n mukaisesti tieto, joka on virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut, on poistettava oma-aloitteisesti ja ilman aiheutonta viivytystä (Lintuniemi 2010, 48).

Kankaan (2012, 33) mukaan henkilötietojen suoja lakkaa henkilön kuollessa, mikäli laissa ei ole toisin säädetty, ja mainitsee esimerkkinä potilaslain. Kangas (2012, 29) mainitsee Saarenpään (2012) toteavan kuitenkin, että henkilötietojen suoja koskee yksiselitteisesti myös kuollutta, mutta että suoja heikkenee, mitä pidemmälle aika on kulunut kuolemasta. Eljas Orrman (2010) on artikkelissaan *Den finska personuppgiftslagens tillämpning på personuppgifter om avlidna personer* tarkastellut myös samaa problematiikkaa. Hän toteaa, että vaikka laissa ei ole selkeästi säädetty lain koskevan myös kuolleen henkilön tietoja, niin oikeuskäytäntö jo ennen kyseisen lain voimaantuloa muotoutui koskemaan myös edesmenneitä henkilöitä. Hän toteaa

myös soveltamisalueen tulevan selkeästi esiin lain 3 §:n esitöissä, joissa todetaan olevan yksiselitteisen selvää, että lainsäätäjät Suomessa on tarkoittanut lain koskevan myös kuolleen henkilön tietoja, kuitenkin sillä poikkeuksella, että kun henkilön kuolemasta on kulunut riittävän pitkä aika, ei laki enää suojaa kuolleen henkilötietoja. (Orrman 2010, 92-101.) Koska henkilötietolaki koskee henkilötietojen automaattista käsittelyä sekä muuta käsittelyä silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri, ei kyseiseen lakiin vetoamalla voida rajoittaa kuolleen henkilön jäämistöön kuuluvan aineiston käsittelyä. Mikäli kuolleen henkilön henkilökohtaisissa aineistoissa on yksityisiin tarkoituksiin käytettyjä henkilötietoja, ei näiden tietojen käsittelyyn voida soveltaa henkilötietolakia. (Kangas 2012, 29-30.)

Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) on yksityiselämän suojaamiseksi kyseisen lain nojalla säädetty salassa pidettäväksi säädettyjen asiakirjojen salassapitoajaksi 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee. Sama salassapitoaika koskee muussa laissa salassa pidettäväksi säädettyä tai muun lain nojalla salassa pidettäväksi määrättyä asiakirjaa. Salassapitoajan jälkeen kenellä tahansa on oikeus tutustua tällaiseen asiakirjaan tai saada siitä jäljennös. Sillä, jota asia koskee, on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tietoa ja jäljennös asiakirjasta. Mikäli tällainen asianosaisjulkinen asiakirja kuuluu perittävän jäämistöön, voivat perilliset tutustua tähän ja julkistaa sen sisällön siltä osin, kuin tiedot koskevat perittävää. Asiakirjan sisältämiä, toista henkilöä kuin perittävää koskevia tietoja perilliset eivät sitä vastoin saa julkaista. (Kangas 2012, 34-35.)

2.1.3 Perimisestä ja tekijänoikeuksista

Suomessa voimassa olevan oikeuden mukaan kuolinpesä on selvitettävä perittävän kuoleman jälkeen. Kankaan näkemys on, että kuolinpesän selvitys ei voi olla täydellinen, mikäli selvityksen ulkopuolelle jätetään perittävän sähköiset viestit ja tallenteet. Digitaalinen aineisto periytyy vastaavanlaisesti kuin paperillakin oleva aineisto, jos perittävä ei ole tehnyt siitä testamenttimääräystä. (Kangas 2012, 66-67.)

Perintöoikeudessa yleisseuraannolla tarkoitetaan sitä, että perinnönsaaja saatetaan samaan asemaan, missä perinnön jättänyt vainaja oli. Perinnönsaaja ei kuitenkaan voi saada parempaa oikeudellista asemaa kuin perinnönjättäjä. Lintuniemi toteaa,

että yleisseuraantoa laajasti tulkiten sitä voisi soveltaa myös vainajan jättämiin viesteihin ja että tukea tälle ajatukselle voisi löytyä esimerkiksi immateriaalioikeuksista ja vainajan kunniansuojaa koskevista säädöksistä. Hän viittaa tekijänoikeuslain 41 §:ään, jonka mukaan perillisillä on oikeus perittävän henkisen työn tuloksena syntyneisiin aineettomiin oikeuksiin. (Lintuniemi 2010, 30.)

Perillisten mahdollisuus päästä sähköiseen aineistoon käsiksi voi kuitenkin estyä perittävän eläessään tekemien sopimusten johdosta. Kangas mainitsee nk. iTunes inheritance -ilmiön. Sovellutukset, jotka ladataan Apple iTunes-sopimuksen nojalla, ovat vain lataajan itsensä käytössä. Niiden käyttöoikeutta ei voi siirtää kolmannelle eikä niiden omistusoikeus voi siirtyä perintönä. (Kangas 2012, 74.)

Perillisten mahdollisuus tutustua perittävän sähköiseen aineistoon voi estyä myös sen johdosta, että kyseiseen aineistoon sovellettava laki ei sitä salli. Useissa tapauksissa sähköpostipalveluita käyttävällä henkilöllä ei ole muuta vaihtoehtoa, kuin hyväksyä se tosiasia, että palveluntarjoajan sopimusehtoihin sovelletaan jonkun muun maan kuin käyttäjän kotimaan lakia. Sopimukseen kirjattu lainvalinta sitoo myös perillisiä. (Kangas 2012, 75.)

Perittävä on voinut tallettaa henkilökohtaista aineistoa käytössään olleelle, työnantajan hänelle luovuttamalle tietokoneelle tai käyttöönsä osoitettuun, työnantajan palvelimella sijaitsevaan kotihakemistoon. Perittävä on voinut myös käyttää työsähköpostiosoitettaan henkilökohtaiseen viestintään. Nämä ovat voineet tapahtua joko luvallisesti tai luvatta. Perillisten oikeus tällaiseen aineistoon ei ole täysin yksiselitteinen. Kankaan mukaan mitään vakiintunutta käytäntöä ei vielä ole. Löytyy työnantajia, jotka sen sallivat ja myös niitä, jotka jyrkästi torjuvat pyynnöt saada edesmenneen työntekijän sähköinen aineisto kuolinpesän haltuun. (Kangas 2012, 81.)

Ewan Carrol toteaa sähköisten materiaalien käyttö- sekä omistusoikeuksien olevan yleensä suoraviivaisemmin hoidettavissa instituutioympäristöissä kuin tilanteissa, joissa henkilökohtainen digitaalinen omaisuus sijaitsee erilaisissa sosiaalisissa medioissa ja pilvipalveluissa instituution ulottumattomissa. Yleisesti ottaen, ja huomioiden oikeudenmukaisen käytön säännöt, koulutusinstituutioilla on oikeus arkistoida digitaalista aineistoa, myös tekijänoikeuden alaista, varmistaakseen pääsyn tällaiseen ai-

neistoon. Joissain tapauksissa tekijänoikeuksien omistaja on voinut lahjoittaa materiaalin koulutusorganisaatiolle kaikkine oikeuksineen. Usein organisaatiot ovat allekirjoittaneet työntekijöillään sopimuksen, joka takaa organisaatiolle täydet oikeudet tai tietynlaiset käyttöoikeudet materiaaliin. Henkilökohtaisen digitaalisen sisällön arkistointi instituution sisällä on täten yleensä hyväksyttävää ja suoraviivaista oikeudellisesta näkövinkkelistä. (Carrol 2013, 76.)

Toisin on sosiaalisen median ja pilvipalveluiden kohdalla. Käyttäjä on pakotettu sopimukseen, joka useimmiten kulkee nimellä ”terms of use” voidakseen rekisteröityä ja käyttää palvelua. Käytännössä tällaiset molempia osapuolia sitovat sopimukset useimmiten takaavat merkittävän suojan palvelun tarjoajalle jättäen käyttäjälle vain rajallisen suojan. Lähestulkoon kaikissa tapauksissa käyttäjällä ei ole mahdollisuutta neuvotella sopimuksen sisällöstä. Tärkeäksi tällaisen aineiston osalta muodostuu se, kenellä on omistusoikeudet palveluun ladattuun aineistoon, kuka saa siihen käyttöoikeudet ja kenellä on oikeus päästä käsiksi käyttäjätiliin. (Carrol 2012, 76-77.)

Lintuniemi viittaa lakiin yksityisyyden suojasta työelämässä (YksitL) ja toteaa, että kyseisessä laissa ei ole säädetty työnantajan oikeudesta luovuttaa viestejä kuolleen työntekijän omaisille. Työnantaja voi saada – perintökaaren säännöksiin omaisuuden hallinnasta ja velkojen selvittämisestä nojautuen – pyynnön luovuttaa työntekijälle kuuluneet viestit. Lintuniemen mukaan voi olla perusteltuakin olettaa työntekijän aktiivisesti käyttämän sähköpostin mahdollisesti sisältävän viestejä, joiden avulla perintökaarella säädetty velvoitteet voidaan hoitaa, mutta että työelämää koskevassa YksitL:ssa ei kuitenkaan ole varauduttu tällaiseen tilanteeseen. Lintuniemen näkemys on, että viestin luovuttamista tulisikin arvioida viestintää koskevan yleissääntelyn perusteella. Lisäksi hänen näkemyksensä on, että työnantajalla ei ole edellytyksiä luovuttaa viestejä tai niiden tunnistamistietoja kuolleen työntekijän omaisille viestien luovuttamista koskevan lainsäädännön puuttuessa. Hän pohjaa näkemyksensä YksitL:n 24 §:n 10 kohdan säädökseen mahdollisesta sakkorangaistuksesta, mikäli työnantaja toimii YksitL:n 19 ja 20 §:n vastaisesti. Mikäli työnantaja kieltäytyy luovuttamasta viestejä, ei hän voi joutua vahingonkorvausvelvolliseksi sillä perusteella, että kuolinpesän velkojan intressissä olevaa omaisuutta voisi olla työnantajan hallussa olevien sähköpostien joukossa. Ne velvollisuudet, jotka koskevat kuolinpesää, eivät

Lintuniemen mukaan voi ulottua rekisterinpitäjänä toimivaan työnantajaan. (Lintuniemi 2010, 47-49.)

Edesmenneen työntekijän henkilökohtaisten sähköisten aineistojen joukossa voi olla tekijänoikeuslain alaista materiaalia, esimerkiksi käsikirjoituksia, piirustuksia tai valokuvia. Näitä työnantaja ei saa hävittää, vaan ne tulee luovuttaa kuolleen työntekijän oikeudenomistajille. (Kangas 2012, 92-93.) Mikä tahansa dokumentti ei kuitenkaan täytä tekijänoikeuslain kriteereitä. Haarman (2014, 53-54) toteaa, että lainsäädäntöä valmistelleen komitean tulkinnan perusteella tekijänoikeus tulee kyseeseen silloin, kun kyse on ”itsenäisistä” ja ”alkuperäisistä” luomuksista. Jos työntekijä onkin tallettanut käytössään oleville levytiloille tekijänoikeuskynnyksen ylittäviä teoksia, ei työnantajaa voida velvoittaa omalla kustannuksellaan säilyttämään tällaisia digitaalisia aineistoja ”maailman tappiin”. Kuolinpesä ei voi lakiin vetoamalla vaatia työnantajaa korvauksetta säilyttämään kuolinpesälle kuuluvaa tietoaineistoa, toteaa Kangas. Hänen mukaansa lyhyt säilytysaika on sopusoinnussa pesänselvityksen joutuisuusperiaatteen kanssa. Tutkimissaan yliopistojen ohjeistuksissa säilytysajaksi oli asetettu yksi vuosi. (Kangas 2012, 92-93.)

Kangas toteaa lisäksi, että mikäli työnantaja kieltäytyy luovuttamasta työntekijälle kuuluneita yksityisiä sähköpostiviestejä tai muuta yksityistä sähköistä aineistoa, kuolinpesän osakkaiden tai pesänselvittäjän mahdollisuudet aineiston haltuun saamiseen supistuvat kanteen nostamiseen työnantajaa vastaan. Jos työnantaja on sallinut työsähköpostin käyttämisen henkilökohtaiseen viestinvaihtoon ja levytilan käyttämisen henkilökohtaisten tallenteiden varastointiin, on edellä mainitulla kanteella Kankaan mukaan hyvät menestymisen mahdollisuudet oikeudessa. (Kangas 2012, 93.)

2.1.4 Yksityisyyden suojasta

Yksityisyyden suojan ja muiden yksityisyyden suojaavien perusoikeuksien toteutumiseksi työelämässä on säädetty laki yksityisyyden suojasta työelämässä, niin kutsuttu ”Työelämän tietosuojalaki”. Kyseisessä laissa työntekijään kohdistuvia säädöksiä sovelletaan myös virkamieheen, virkasuhteessa olevaan ja näihin verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa olevaan sekä soveltuvin osin työnhakijaan. Mikäli työnantajalle tulee tarve työntekijän sähköpostiviestien hakemiseen ja

avaamiseen, niin silloin sovelletaan nimenomaisesti tätä lakia. (YksitL 13.8.2004/759.)

YksitL:n 18 §:ssä säädetään niistä toimenpiteistä ja edellytyksistä, joiden tulee täytyä, jotta työnantajalla olisi oikeus hakea esille tai avata työnantajan työntekijän käyttöön osoittamaan sähköpostiosoitteeseen lähetettyjä tai työntekijän tällaisesta sähköpostiosoitteesta lähettämiä sähköpostiviestejä. Tällainen oikeus työnantajalla on ainoastaan silloin, jos hän on suunnitellut ja järjestänyt työntekijälle tämän nimellä lähetettyjen ja tämän lähettämien sähköpostiviestien suojan toteuttamiseksi tarpeelliset toimenpiteet ja tässä tarkoituksessa erityisesti huolehtinut siitä, että: 1) työntekijä voi käytettävän sähköpostijärjestelmän automaattisen vastaustoiminnon avulla lähettää viestin lähettäjälle ilmoituksen poissaolostaan ja sen kestosta sekä tiedon henkilöstä, joka hoitaa poissa olevalle työntekijälle kuuluvia tehtäviä; tai 2) työntekijä voi ohjata viestit toiselle työnantajan tähän tehtävään hyväksymälle henkilölle tai toiseen omassa käytössään olevaan työnantajan hyväksymään osoitteeseen; taikka 3) työntekijä voi antaa suostumuksensa siihen, että työntekijän poissa ollessa tämän valitsema työnantajan tehtävään hyväksymä toinen henkilö voi ottaa vastaan työntekijälle lähetetyt viestit sen selvittämiseksi, onko työntekijälle lähetetty sellainen viesti, joka on selvästi tarkoitettu työnantajalle työtehtävien hoitamiseksi ja josta työnantajan on toimintansa tai työtehtävien asianmukaisen järjestämisen vuoksi välttämätöntä saada tieto. Näiden lisäksi sähköpostiviestien esille hakemisen tai avaamisen edellytyksenä on, mitä lain 19 ja 20 §:ssä säädetään. (YksitL 13.8.2004/759.)

YksitL:n 19.2 § säädetään työnantajan oikeudesta selvittää – viestin lähettäjää tai vastaanottajaa taikka viestin otsikkoa koskevien tietojen perusteella – työnantajalle kuuluneita viestejä työntekijän sähköpostilaatikosta tilanteessa, jossa työntekijä on kuollut taikka hän on pysyväisluonteisesti estynyt suorittamasta työtehtäviään eikä hänen suostumustaan sähköpostien selvittämiseksi voida saada. Lisäksi edellytyksenä on, että työntekijän hoitamien asioiden selville saaminen ja työnantajan toiminnan turvaaminen ei ole muilla keinoilla mahdollista (19.2 §); ja että työntekijä hoitaa tehtäviä itsenäisesti työnantajan lukuun eikä työnantajan käytössä ole järjestelmää, jonka avulla työntekijän hoitamat asiat ja niiden käsittelyvaiheet kirjataan tai saa-

daan muutoin selville (19.1 §, kohta 1); sekä että työntekijän tehtävien ja vireillä olevien asioiden vuoksi on ilmeistä, että työnantajalle kuuluvia viestejä on lähetetty tai vastaanotettu (19.1 §, kohta 2) . (YksitL 13.8.2004/759.)

Selvitystyö tulee tehdä tietojärjestelmän pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön avulla. Selvityksessä tarkastellaan, onko työntekijälle lähetetty tämän poissa ollessa tai onko työntekijä välittömästi ennen poissaoloaan lähettänyt tai vastaanottanut työnantajalle kuuluvia viestejä, joista työnantajan on toimintaansa liittyvien neuvottelujen loppuun saattamiseksi, asiakkaiden palvelemiseksi tai toimintojensa turvaamiseksi muutoin välttämätöntä saada tieto. (YksitL 13.8.2004/759.)

Klaus Nyblinin tulkinnan mukaan lain 19 §:n 1 ja 2 momentin välillä on epä johdonmukaisuutta. Nyblinin tulkintaan pohjautuen on selvää, että työntekijän kuolemantapauksessa työnantaja voi selvittää työnantajalle kuuluneet viestit, kun 1 momentissa esitetyn edellytysluettelon kohdat 1 ja 2 täyttyvät. Epäselvää kuitenkin Nyblinin mukaan on se, tuleeko kuolemantapauksessa huomioida myös ne neljä edellytystä, jotka tulevat esiin 1 momentin 1. kappaleessa. Näistä neljästä toinen eli ”viestien erottelu on tehtävä viestien lähettäjä, vastaanottajaa tai otsikkoa koskevien tietojen perusteella” on huomioitu sellaisenaan toisessa momentissa. Epäselvyys tulee kolmen muun edellytyksen noudattamisen suhteen. Onko turvauduttava tietojärjestelmän pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön apuun; voidaanko hakea vain sellaisia viestejä, jotka työntekijälle on lähetetty tai jotka hän on lähettänyt välittömästi ennen kuolemaansa ja tuleeko tiedonhankinnan koskea vai sellaisia viestejä, joista työnantajan on toimintaansa liittyvien neuvottelujen loppuun saattamiseksi, asiakkaiden palvelemiseksi tai toimintojensa turvaamiseksi muutoin välttämätöntä saada tieto? (Nyblin 2009, 194-195.)

Nyblinin näkemyksen mukaan merkityksellisin tulkintakysymys koskee 19 §:n 1 momentissa asetettua ajallista rajausta, jonka mukaan viestien esille hakeminen voi kohdistua vain välittömästi ennen työntekijän kuolemaa hänen vastaanottamiinsa tai lähettämiinsä viesteihin. Hallituksen esitykseen (HE 162/2003) pohjautuen Nyblinin kanta on kuitenkin se, että jos työntekijä on kuollut (tai muutoin pysyväisluonteisesti estynyt suorittamasta työtehtäviään), työnantajalla on lähtökohtaisesti oikeus hakea esille työnantajalle kuuluvat viestit ilman aikarajoitusta. Hän katsoo myös, että edel-

lämainituissa tapauksissa työnantajan tulee tiedonhankinnassaan turvautua tietojärjestelmän pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön apuun. Työnantajalle kuuluvien sähköpostiviestien etsiminen on työntekijän kuoleman jälkeen mahdollista kuitenkin vain siinä tapauksessa, että lain 18 §:ssä tarkoitettuja vaihtoehtoja on tarjottu työntekijän valittavaksi, eli että hän on esimerkiksi voinut poissaolonsa ajaksi asettaa päälle automaattisen vastaustoiminnon. Mikäli viestien etsimisen jälkeen tulee tarve kuolleen työntekijän sähköpostiviestin avaamiseen, tulevat sovellettavaksi lain 20 §:n säännökset. (Nyblin 2009, 196-198.)

2.1.5 Periaatteita ja ohjeita JAMKissa

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa voidaan tunnistaa neljä erilaista asiakirjaa, jotka antavat joko yleisiä suuntaviivoja tai selkeitä ohjeita edesmenneen työntekijän digitaalisen identiteetin ja perinnön käsittelyyn liittyen ja jotka ovat kaikkien työntekijöiden saatavissa JAMKin Elmo-intrassa tai HelpDesk-järjestelmässä. Vuoden 2014 helmikuussa päivätty Tietohallinto-ohjelma (JAMK) 2014-2015 on näistä tuorein. Tietohallinto-ohjelma on kahdeksi vuodeksi laadittu, JAMKin strategiaa täydentävä asiakirja, jossa ammattikorkeakoulun erittäin tärkeän, koulutus- ja erillisyyksiköitä sekä hallintoa tukevan toiminnon keskeiset tavoitteet ja niiden toteutus on kuvattu. Ohjelmaan kirjatut tavoitteet ovat asiakokonaisuuksia eikä ohjelmassa mennä yksityiskohhtiin. Tavoitekokonaisuuksien alle on kirjattu niihin tähtäävät toimenpiteet – nekin isompina kokonaisuuksina – sekä toteutuksen aikataulu ja vastuuhenkilöt. HALKO – Identiteetin hallinnan kehittäminen -tavoitekokonaisuus on kirjatusta tavoitteista sellainen, joka nimensä mukaisesti liittyy henkilön digitaaliseen identiteettiin, mutta johon kirjatut tavoitteet kuitenkin vain lähinnä sivuavat tässä työssä käsiteltäviä aiheita. HALKO on erillinen palvelutietojärjestelmä, jonka avulla sähköisille identiteeteille, siis käytännössä henkilöille, voidaan myöntää käyttöoikeuksia HALKO-palveluun liitettyihin muihin järjestelmiin ja jonka avulla myös näiden käyttöoikeuksien kokonaisvaltainen hallinta helpottuu ja systematisoituu (Kautiainen 2015). Tietohallinto-ohjelmaan kirjattu kohta 1.2 on lähinnä sellainen, joka hyvin yleisellä tasolla antaa linjausta siitä, miten edesmenneen työntekijän digitaalisen perinnön kanssa tulisi menetellä. Kohdassa todetaan muun muassa, että tietohallinnon toimintaa ohjaa työelämän tietosuojalaki. (Tietohallinto-ohjelma (JAMK) 2014-2015.)

JAMKin tietoverkko käsittää sekä langallisen että langattoman verkon, joita JAMKin Tietohallinto (nykyisin ICT-palvelut) ylläpitää. Tietoverkon myötä mahdollistetaan kampuksen sisällä tapahtuva liikennöinti, kampusten välinen liikennöinti sekä yhteydet julkiseen verkkoon. Tietoverkkoon liittyy useita erilaisia palveluja ja järjestelmiä, joiden käyttö vaatii ICT-palvelujen määrittämiä käyttöoikeuksia. JAMKin tietoverkon käytösäännöt on koottu samannimiseen dokumenttiin, jonka viimeisin versio on vuoden 2013 lokakuulta. (Tietoverkon käytösäännöt 11.10.2013.)

Käytösääntöjen tarkoituksesta todetaan, että niillä turvataan sähköisen viestinnän luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojan toteutuminen sekä edistetään sähköisen viestinnän tietoturvaa ja monipuolisten sähköisen viestinnän palvelujen saataavuutta ja tasapainoista kehittymistä yhdessä tietoverkon ylläpitosääntöjen kanssa. Käytösäännöt vahvistavat Jyväskylän ammattikorkeakoulu Oy:n hallituksen hyväksymät sähköpostin ja tietoverkon käytön periaatteet. Yksi tietoverkon käytön periaatteista on, että yksityisyydensuojaa ja tekijänoikeuksia pitää kunnioittaa. (Tietoverkon käytösäännöt 11.10.2013.)

JAMKin tietojärjestelmiin myönnetään eritasoisia käyttöoikeuksia niin JAMKin henkilöstölle ja opiskelijoille kuin myös yhteistyöoppilaitosten henkilöstölle ja opiskelijoille sekä muille yhteistyökumppaneille. Henkilöstöön kuuluvan käyttöoikeudet päättyvät työsuhteen päättyessä. Opiskelijoiden käyttöoikeudet päättyvät joko valmistumiseen, opinto-oikeuden päättymiseen tai opintojen keskeyttämiseen. Kaikkien muiden käyttöoikeudet päättyvät siten, kuin sopimukseen on kirjattu. (Tietoverkon käytösäännöt 11.10.2013.)

Käytösääntöjen yleisiin ehtoihin on kirjattu käyttäjien oikeudet, heidän vastuunsa ja velvollisuutensa sekä käytön rajoitteet. Oikeudet ovat lyhykäisyydessään seuraavat: ”Käyttäjillä on oikeus käyttää JAMKin tietojärjestelmiä opiskeluun tai työskentelyyn liittyvien toimien puitteissa.” Vastuiden ja velvollisuuksien samoin kuin käytön rajoitusten listat ovatkin sitten edellistä pidemmät. Käyttäjätunnuksen osalta on kirjattu mm., että tunnus on henkilökohtainen eikä sitä saa luovuttaa missään tilanteessa muiden käyttöön. Käyttäjätunnuksen omistaja on vastuussa siitä, mitä kyseisellä tunnuksesta on JAMKin tietojärjestelmissä ja tietoverkoissa tehty. Lisäksi käyttäjä vastaa itse sähköpostiviestiensä, kotisivujensa ja muiden tietoaineistojensa sisällöstä, lailli-

suudesta ja hyvin tapojen mukaisuudesta. Jokaisen käyttäjän velvollisuutena on noudattaa annettuja ohjeita ja sääntöjä. Rajoitteiden listaan on kirjattu mm., että ”JAMKin tietojärjestelmien sopimukseton ja JAMKin toimintaan liittymätön käyttö yksityiseen liike-, ansio- tai poliittiseen toimintaan on kielletty.” (Tietoverkon käyttö säännöt 11.10.2013.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulun henkilöstön ja opiskelijoiden käyttöön on laadittu asiakirja eettisistä periaatteista, jotka ammattikorkeakoulun hallitus on hyväksynyt vuoden 2013 loppukeväästä. Asiakirjaan on kirjattu korkeakoulu yhteisön toiminnan kriittisyyden, totuudellisuuden, yhteisöllisyyden sekä puolueettomuuden edistämiseksi hyväksytyt keskeiset periaatteet ja toimintakäytännöt. Eettiset periaatteet on jaoteltu asiakirjaan kolmeen eri ryhmään: yleisiin, opiskelua ja opetusta koskeviin sekä T&K-toimintaa ohjaaviin. Yleisiin eettisiin periaatteisiin on kirjattu mm., että ”Jokainen korkeakoulu yhteisön jäsen toimii vastuullisesti edistäen toiminnallaan kestävä, taloudellista, kulttuurista, ekologista ja sosiaalista kehitystä.” Kirjattuna on myös jokaisen korkeakoulu yhteisön jäsenen kohtelemisen oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti YK:n ihmisoikeuksien julistuksen periaatteiden mukaisesti sekä hyvän hallintotavan noudattaminen ja esteellisten henkilöiden poissulkeminen asioiden käsitelyssä. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun eettiset periaatteet 2013.)

Vuoden 2014 tammikuulta päivättyinä löytyy ohjeistus työntekijän sähköpostin hakemiseen ja avaamiseen. Tämän asiakirjan ohjeistus noudattelee lakia yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004), joka tunnetaan myös nimellä työelämän tietosuojalaki (TETSL). Lisäksi ohjeen laadinnassa on huomioitu sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004), Suomen perustuslain (731/1999) kymmenes pykälä, henkilötietolaki (523/1999) ja laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). Ohjeistuksen luvussa kaksi on määritelty kolme asiaa: Mitä tarkoitetaan sähköpostien hakemisella, mitä avaamisella ja millaisia sähköpostiviestejä nämä hakemiset ja avaamiset koskevat. Ohjeistuksessa hakeminen ja avaaminen on yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain perusteella määritelty voivan kohdistua vain sellaisiin viesteihin, jotka työntekijä on vastaanottanut tai lähettänyt välittömästi ennen poissaoloaan tai sen aikana. ”Välittömästi” on lisäksi määritelty tarkoittavan muutamaa päivää. Ohjeen mukaan laajempi listaus vaatii työntekijän suostumuksen. Mikäli työntekijän

suostumusta ei voida saada, esim. työntekijän kuoltua, riittää sähköpostiviestien hakemisen ja avaamisen perusteluksi se (asiakirjan luku 3.2), että työnantajalla on perusteltu syy olettaa työntekijän sähköpostissa olevan työnantajan toiminnalle välttämätön, työntekijän työtehtäviin liittyvä viesti tai viestejä ja käytössä ei ole muuta järjestelmää, johon viestit tai niiden sisältö olisi kirjattu. (Ohje työntekijän sähköpostin hakemiseen ja avaamiseen (JAMK) 2014, 3-5.)

Ohjeistuksessa viitataan JAMKin sähköpostipolitiikkaan (Etsinnöistä huolimatta tällaista dokumenttia ei ollut löydettävissä ELMO-intrasta.) todeten, että kyseisessä politiikassa on kielletty työntekijöitä lähettämästä työhön liittyvää sähköpostiaan edelleen korkeakoulun ulkopuolelle, esim. hänen omiin privaattisähköpostiosoitteisiinsa. Tästä kiellosta huolimatta työntekijä on kuitenkin voinut näin toimia, mikä seikka on todettu myös ohjeistuksessa. Tällaisen tilanteen varalta ohjeistukseen on kirjattu, että tällöin on etsittävä muita kuin ohjeistuksessa käsiteltyjä menettelytapoja. (Ohje työntekijän sähköpostin hakemiseen ja avaamiseen (JAMK) 2014, 5.)

2.1.6 Ohjeistuksia muissa korkeakouluissa

Loppuvuodesta 2015 päätettiin tutkimussuunnitelmassa kaavailtujen tiedonhankintamenetelmien täydentämiseksi toteuttaa sähköpostikysely kohdistuen se kaikkien Suomen ammattikorkeakoulujen tietohallintoyksiköihin. Sähköpostissa kysyttiin kahta asiaa: Löytyykö ammattikorkeakoulusta ohjeistusta kuolleen työntekijän sähköisen perinnön käsittelyyn, ja mikäli sellainen löytyy, niin mikä on ohjeistuksen sisältö? Vastaus saatiin kahdesta ammattikorkeakoulusta.

Tietohallintojohtaja Tuomo Rintamäki Metropolia ammattikorkeakoulusta vastasi kyselyyn (19.11.2015) todeten, että heillä työntekijät on ohjeistettu erottamaan selkeästi yksityinen materiaali työhön liittyvästä materiaalista niin sähköpostilaatikoissaan kuin korkeakoulun ylläpitämällä verkkolevyillä, jotta kuolemantapauksessa ylläpito voi ne erotella.

”Kuolemantapauksissa olemme noudattaneet korkeakoulujen tietoturvaryhmän laatimia ohjeita. Niiden mukaan tiedot jaetaan henkilökohtaisiin ja työnantajalle kuuluviin. Henkilökohtaiset menevät kuolinsäälle ja työnantajalle kuuluvat esimiehelle. Henkilökohtaisiin kuuluvat myös sellainen opetusmateriaali, johon kuolleella oli tekijänoikeus, jos

muuta ei ole työsopimuksessa sovittu.” totesi Rintamäki (2015) sähköpostivastauksessaan.

Hän lähetti myös liitetiedostossa mainitsemansa korkeakoulujen tietoturvaryhmän laatimat ohjeet, jotka keskittyivät kuitenkin pelkästään sähköpostien hakemiseen ja avaamiseen. (Rintamäki 2015).

Tampereen ammattikorkeakoulussa (TAMK) on laadittu ohjeet tietoaineistojen käsittelystä tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua. Ohjeistus on muutaman sivun mittainen ollen osa TAMKin tietoturvasääntöjen, ohjeiden ja määräysten kokonaispakettia, kuten IT-suunnittelija Susanna Maunula toteaa sähköpostivastauksessaan marraskuussa 2015. Heillä henkilöstö sekä opiskelijat on lähtökohtaisesti ohjeistettu käyttämään henkilökohtaisten tiedostojen säilyttämiseen esim. omia OneDrive, DropBox tai muita vastaavia palveluita. TAMKin sähköpostiohjeistuksessa on myös mainittu, että TAMKin sähköposti on tarkoitettu työ- ja opiskelukäyttöön. Sähköpostien käsittelyn tullessa kyseeseen he noudattavat lainsäädäntöä, ja tähän heillä on laadittu erillinen ohjeistus. Maunula (2015) totesi, että he ovat varanneet omaisille mahdollisuuden saada edesmenneen henkilökohtaiset tiedostot, mutta että he eivät mitenkään mainosta tätä mahdollisuutta. (Maunula 2015.)

TAMKin ohjeistuksessa periaate on yksinkertaisuudessaan se, että tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua hänen digitaalinen perintönsä jaotellaan työnantajalle kuuluvaksi ja yksityiseksi – muut kuin sähköpostiviestit huomioiden tekijänoikeuslainsäädäntö ja sähköpostiviestit yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain perusteella – mikäli haltija olit TAMKin työntekijä. Mikäli kuollut käyttöoikeuden haltija oli opiskelija, hänen sähköpostinsa sekä muut tietoaineistonsa luokitellaan kaikki yksityisiksi. Tietoaineistot sekä sähköpostit tallennetaan erilliselle tallenteelle, joka luovutetaan tietoturvapäällikölle ja jota säilytetään vuosi mahdollista luovutusta varten. Tietoaineistojen luovutuksesta ohjeistuksessa on todettu ainoastaan se, että luovutettavaksi hyväksytty aineisto luovutetaan luovutuksen kohteelle erikseen sovitavalla tavalla. Ohjeistuksessa ei ole otettu kantaa tietoaineistojen jaottelemiseksi, tallentamiseksi ja luovuttamiseksi tehtävästä työstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin eikä siihen, kuka näistä kustannuksista viime kädessä vastaa. (Ohjeet tietoaineistojen käsittelystä tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua 2012.)

Monen yliopiston ohjeet vuonna 2012 tietoaineistojen käsittelystä tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua perustuivat yliopistojen IT-johtajien verkoston asettaman työryhmän vuonna 2002 tekemään esitykseen. Samanasaisina ne olivat voimassa Lapin ja Itä-Suomen yliopistoissa sekä Lappeenrannan ja Tampereen teknillisessä yliopistoissa, ja sisällöllisesti samansuuntaisina Helsingin, Turun ja Oulun yliopistoissa. Näissä ohjeissa sisältö on pääasiallisesti seuraava. Yliopiston työntekijän tai opiskelijan kuoltua hänelle myönnetyt käyttöoikeudet suljetaan sen jälkeen, kun tietojärjestelmän ylläpitäjä on saanut tiedon henkilön kuolemasta. Tunnusten sulkeamisen yhteydessä sähköpostipalvelimella, työasemalla tai mahdollisilla muilla käytössä olleilla levyalueilla sijainneet sähköpostit tallennetaan ulkoiselle muistille. Samoin menetellään henkilökohtaisella työasemalla olevan muun sähköisen aineiston kanssa. Kuolleen työntekijän kohdalla sähköpostit sekä muunlainen digitaalinen aineisto jaotellaan työ- tai yksityisaineistoksi. Opiskelijan kohdalla kaikki aineistot katsotaan yksityisiksi. Työntekijän tekijänoikeuslain alainen materiaali on ohjeissa todettu kuuluvaksi yksinoikeudella hänen perillisilleen, joille se pyynnöstä luovutetaan. Yliopiston oikeuksiin etsiä virkaposteja kuolleen työntekijän sähköpostien joukosta sovelletaan lakia yksityisyyden suojasta työelämässä (Kangas 2012, 87-88.)

Ohjeistuksessa on todettu, että tietojen luovuttamisesta päättää muodollisesti hallintojohtaja, ja että hän luovuttaa aineiston ”kuolinpesälle, edunvalvojalle tai muulle taholle sen mukaan, mitä pyytäjälle lain mukaan kuuluu”. Kangas toteaa ohjeistuksen olevan tältä osin ensinnäkin epämääräinen, sillä ohjeissa ei ole spesifioitu sitä, mihin lakiin viitataan ja toiseksi ilmaisu ”muulle taholle” antaa viitteitä siitä, että voisi olla joitain muitakin tahoja, kuin perilliset tai työnantaja itse, joille aineistoja luovutettaisiin. Lain mukaan oikeutta tietojen luovuttamiseen muille ei kuitenkaan ole. Toiseksi Kangas toteaa ohjeistuksessa olevan ainakin kaksi aukkoa. Niissä ei ole otettu kantaa tilanteeseen, jossa perittävä on tehnyt testamentin eikä myöskään siihen, kenen kontolle jäävät esimerkiksi edesmenneen työntekijän sähköpostien perkaamisesta aiheutuvat kustannukset. (Kangas 2012, 88-89.)

Kangas päätyi eri organisaatioihin kohdistuneessa tutkimuksessaan siihen, että yksityisten sähköpostiviestien luovuttamisessa omaisille oli käytännössä huomattavia eroja riippuen ensinnäkin siitä, minkä organisaation palveluksessa henkilö oli kuolles-

saan ollut, ja toiseksi siitä, mikä oli ollut hänen työtehtävänsä kyseisessä organisaatiossa. Osalta työnantaja löytyi yksityiskohtaisia ohjeita ja osa taas ei ollut miettinyt, millaisia ongelmia työntekijän yksityinen aineisto aiheuttaa hänen kuolemansa jälkeen. Kangas toteaa, että syyt, jotka voivat oikeuttaa työnantajan kieltäytymään yksityisten sähköpostien erottelemisesta työsähköposteista ja niiden luovuttamisesta, soveltuvat heikommin työntekijän työkoneelleen tai käytössään olleisiin kotihakemistoihinsa tallentamiin muihin aineistoihin. Nämä ovat useimmiten selkeästi kansioitu ja siten helpommin erotettavissa työntekijän työhön liittyvistä aineistoista. (Kangas 2012, 91-92.)

2.2 Asiantuntijalähteet

JAMKissa tehdyt teemahaastattelut olivat yksi tämän opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmistä. Taustalla oli tarve selvittää niitä kirjoittamattomia käytänteitä, joita kuolleen työntekijän digitaalisen aineiston käsittelyssä on tähän mennessä noudatettu. Haastateltavilta kyseltiin mm. vuoden 2015 alussa sattuneeseen kuolemantapaukseen liittyneistä menettelyistä pyrkien näin saamaan kokonaiskuvaa siitä, mitä seikkoja tavoitteena olevan generisen mallin laatimisessa tulisi huomioida ja millä tarkkuudella asioita tulisi mahdollisesti kirjata.

JAMKissa on käytössä kymmeniä erilaisia tietojärjestelmiä, ja näitä järjestelmiä henkilöstö käyttää vaihtelevassa laajuudessa. Periaatteessa ”perushenkilöstön” – termi, jolla haastateltavana ollut Marko Kautiainen (2015) viittasi suurimpaan massaan JAMKin työntekijöistä – kohdalla yhden käyttäjätunnuksen takana on kaikki henkilön eri järjestelmiin tuottama materiaali ja tällä käyttäjätunnuksella henkilö pääsee niihin järjestelmiin, joihin hänellä on oikeudet. ”Nykypäivänä joo, käytännössä näin. On joi-takin järjestelmiä, mitkä ovat hyvin pienen porukan käytössä, ja joihin on erillinen tunnus ja salasana, mutta perushenkilöstön osalta se on näin.” (Kautiainen 2015)

Kautiaisen mukaan menettely tilanteessa, jossa kuolleen työntekijän hallussa olleisiin tietoihin tulee tarvetta tutustua hänen kuoltuaan, on käytännössä lyhyesti seuraava: Ensin selvitetään se, onko jollain muulla henkilöllä jo entuudestaan oikeudet niihin järjestelmiin, joista tarvittava tieto oletettavasti löytyy tai sen pitäisi tiedon luonne

huomioiden löytyä. Mikäli näin on, kyseinen, oikeudet omaava henkilö voi tämän tiedon etsiä ilman laajaa ja yksityiskohtaista tiedon etsimisen protokollaa. (Kautiainen 2015.) Mirja Nojonen arveli myös, että erilaisiin JAMKin järjestelmiin löytyy sijaistamisenmenettelyt, joten useisiin järjestelmiin päästään ilman monimutkaisia tiedon etsimisen protokollia (Nojonen 2015). Mikäli ketään oikeuksia omaavaa henkilöä ei löydy, päätetään, mistä järjestelmistä tarvittavaa tietoa lähdetään etsimään. Tietojen konkreettisen avaamisen vaiheessa läsnä tulee olla useita henkilöitä. Kautiainen (2015) mainitsi useita eri tehtävänimikkeitä, joiden haltijoiden tulisi olla paikalla, mutta ei ollut näistä aivan varma haastatteluhetkellä. Kyseinen, tietojen avaamisessa mukana oleva ryhmä alkaa laatia tietojen etsimisen tarpeesta pöytäkirjaa, jonka kirjottamista jatketaan koko etsintä- ja avaamisprosessin ajalta. Tietohallinnon edustaja vaihtaa edesmenneen työntekijän käyttäjätunnuksen taakse uuden salasanan, jotta tarvittaviin järjestelmiin pääsy mahdollistuu. Edesmenneen henkilön sähköinen identiteetti otetaan tällöin haltuun, kuten Kautiainen asian ilmaisi. (Kautiainen 2015.)

JAMKista ei löydy ohjeistusta siihen, miten tulisi menetellä kuolleen työntekijän sähköisten aineistojen kohdalla poikkeuksena ohjeistus työntekijän sähköpostien hakemisesta ja avaamisesta. Näin olen vaikuttaakin siltä, että edellisessä kappaleessa selostettu, Kautiainen muistelema tietojen etsintämenettely viittaisi sähköpostien hakemisesta ja avaamisesta laadittuun ohjeistukseen. Akselin vahvasti ohjeistuksen puuttumisen haastattelussa todeten, että JAMKissa ei ole mitään ohjeistuksia työntekijän äkillisen poismenon varalta lukuunottamatta sähköpostien käsittelyyn laadittua menettelyohjetta. ”Nehän on ihan poikkeuksellisia tilanteita, että työntekijä kuolee. Ei meillä ole mitään ohjeita sen varalta. Että sitten toimitaan niiden voimassa olevien lakien ja säädösten mukaisesti.” (Akselin 2015.)

Kautiainen muisteli, että jossain ohjeistuksessa olisi ehdotettu sähköpostilaatikkoon perustettavaksi selkeästi sellainen kansio, johon työntekijä tallentaisi kaikki henkilökohtaiset viestinsä, jolloin työhön liittyvät sähköpostit olisi nopeasti seulottavissa. Hän toteaa kuitenkin, että käytännössä ei voi vaatia kaikkien henkilöiden toimivan näin. (Kautiainen 2015.) Akselin (2015) muistutti, että työsähköpostiin ei saisi tulla muuta kuin työhön liittyviä sähköposteja, mutta totesi kuitenkin, että käytännössä tilanne on toinen.

Tietohallinto voi jo ennen sähköpostien hakemistarpeen esilletuloa asettaa työntekijän sähköpostiin automaattivastauksen, jolloin sähköposteja kuolleen työntekijän osoitteeseen lähettävät henkilöt voivat asian niin vaatiessa lähettää viestin automaattivastauksessa mainitulle henkilölle tai jollekin muulle tuntemalleen henkilölle.

JAMKissa tietohallinnon järjestelmät on Kautiaisen mukaan pyritty hyvin pitkälle automatisoimaan. Mikäli työntekijän työsuhde päättyy – syystä tai toisesta – henkilöstöhallinto syöttää HR-järjestelmään työntekijän työsuhteen päättymispäivän, mikä käynnistää taustalla prosessin sulkien käyttäjätunnuksen käyttömahdollisuuden eri järjestelmissä. Tunnus siirtyy nk. inaktiiviseen tilaan ja tässä tilassa tunnus ja sen taustalla olevat aineistot ovat tallessa Kautiaisen mukaan useita kuukausia. Tämä aika on Kautiaisen näkemyksen mukaan yleensä riittävä aika varmuuden saamiseen siitä, onko tarvetta palata työntekijän tuottamiin aineistoihin. (Kautiainen 2015.)

Kautiainen totesi myös, että vaikka tunnus sitten aikanaan jonkun varoajan jälkeen poistuu kokonaan järjestelmistä ja näin ollen pääsy tunnuksen takana oleviin aineistoihin estyy, niin senkin jälkeen tallessa on todennäköisesti joitain automaattisten varmuuskopiointien tuottamia varmuuskopioita, joiden avulla osa tuotetusta aineistosta voi vielä löytyä pidemmänkin ajan päästä. Toisaalta materiaalien säilytysajat vaihtelevat riippuen siitä, mihin järjestelmiin ne on talletettu. Kautiainen totesi, että ”Nämä pilvimateriaalit ovat nykyään ongelmallisia, koska niihin meillä ei ole backuppeja, että ne (tiedot) ovat siellä pilvessä ja sitten kun sieltä tunnus poistuu, niin me tiedetään, että se on 30 päivää ja sen jälkeen niihin ei pääse takaisin.” JAMKin omista järjestelmissä oleviin tietoihin voidaan Kautiaisen mukaan päästä vielä jopa kaksikin vuotta tunnuksen inaktivoimisen jälkeen. Työntekijän tuottamien sähköisten materiaalien kohdalla menettely niiden tallessa pitämiseksi ja niiden hävittämiseksi myöhemmin ei kuolleen työntekijän kohdalla eroa millään tavalla työntekijän poistumisesta talosta joko henkilön vaihtaessa toisen työnantajan palvelukseen tai jäädessä eläkkeelle. Työntekijän työkäytössä olleen kannettavan tietokoneen sisältämiin tiedostoihin JAMKin tietohallinnolla on pääsy samalla tapaa kuin JAMKin palvelimilla sijaitseviin tiedostoihin. Työntekijä käyttää kannettavalle kirjautumiseen samaa sähköistä identiteettiä, kuin mitä hän käyttää kirjautuessaan JAMKin verkkoon ja käyttäessään esim. aineistojensa tallennukseen JAMKin palvelimella sijaitsevaa kotihakemistoaan. (Kautiainen 2015.)

Työntekijän käyttäjätunnuksen siirryttyä inaktiiviseen tilaan asetetaan sähköpostiohjelmassa henkilön sähköpostitilille automaattinen esto päälle, jolloin henkilölle sähköposteja lähettävät saavat automaattisen virheviestin palvelimelta. Inaktiivisessa tilassa olevan käyttäjätunnuksen takana oleva sähköpostitili ei voi enää vastaanottaa viestejä. Joskus voi eteen tulla tilanteita, – ja Kautiaisen mukaan tällaisiin on takavuosina törmättykin – että työntekijän, joka on estynyt itse vastaamasta hänelle saapuviin viesteihin, sähköpostiin saapuvat viestit olisi tarpeen edelleen lähettää automaattisesti jonkin toisen työntekijän sähköpostiin esimerkiksi sen johdosta, että estyneen henkilön sähköpostiin odotetaan hyvin pienen ajan sisään esteen ilmaantumisen jälkeen saapuvan työnantajan toimintaan liittyviä tärkeitä viestejä ja näitä viestejä ei voitaisi vastaanottaa millään muulla tapaa. Tällöin estyneen henkilön käyttäjätunnuksen inaktivoimisen kanssa jouduttaisiin odottamaan sen aikaa, kunnes tärkeäksi katsotut viestit ovat saapuneet tämän sähköpostiin. Käytännössä viestien edelleen lähettäminen voisi tapahtua vain muutaman päivän ajan, ehkä yksi tai kaksi päivää, minä aikana työntekijän tulisi tehdä tarvittavat toimenpiteet niiden informoimiseksi, jotka mahdollisesti olisivat lähettämässä viestejä estyneen henkilön sähköpostiin. Tällaisiin toimenpiteisiin ei Kautiaisen mukaan kuitenkaan ole tarvinnut lopulta ryhtyä. (Kautiainen 2015).

Sähköpostiviestien edelleen lähettäminen on oikeudellisesti kyseenalainen toimenpide. Estyneelle henkilölle voi saapua myös henkilökohtaisia viestejä, joita ei ole tarkoitettu muiden, kuin lähettäjän ja vastaanottajan välisiksi. Sähköpostiviestien edelleen lähetyksessä kaikki saapuvat viestit lähetetään edelleen. Järjestelmiin on mahdollonta saada mitään ”henkilökohtaisten postien suodattimia”. Yksityisyyden suojan toteutuminen tällaisessa tapauksessa on vähintäänkin kyseenalaista. Sähköpostiviestien edelleen lähettämisen sijaan voisi ajatella menettelyä, jossa viestien annetaan edelleen saapua estyneen henkilön sähköpostilaatikkoon ja nämä muutaman päivän aikana saapuneet viestit sitten ruoditaan sen menettelyohjeen mukaisesti, joka sähköpostien hakemisesta ja avaamisesta on laadittu.

Työntekijän työuransa aikana tuottaman sähköisen materiaalin määrä riippuu luonnollisesti hänen tehtäviensä laadusta ja työuran pituudesta. Sähköpostiviestejä voi olla tallessa tuhansia, mikäli työntekijä on tunnollisesti arkistoinut saamansa ja lähet-

tämänsä viestit ja niiden mukana saapuneet liitetiedostot. Kuolleen työntekijän sähköisen jäämistön käsittely tietojen hakemiseksi ja avaamiseksi kaikkine lainmukaisine protokollineen voi tarkoittaa pahimmassa tapauksessa suurta työmäärää ja sen myötä huomattavia kustannuksia. Kysymys kuuluukin, kenen kannettavaksi kustannukset tulisivat tilanteessa, että edesmenneen työntekijän perilliset haluaisivat tai vaatisivat kuolleen omaisensa sähköisestä aineistosta etsittävän ja luovutettavan joi-takin tietoja tai tiedostoja tai kenties jopa koko omaisensa henkilökohtaisen sähköi-sen aineiston. Kautiaista (2015) haastatellessani hänen kantansa vaikutti kallistuvan siihen suuntaan, että henkilöitä tulisi kohdella tasa-arvoisesti. Nojosen (2015) mie-lestä työnantajan pitäisi tehdä linjaus siitä, kenen kannettavaksi tällaiset aineistojen etsimisestä ja luovuttamisesta aiheutuvat kustannukset tulisivat, mikäli edesmen-neen työntekijän henkilökohtaisia aineistoja päätettäisiin luovuttaa niitä pyytävälle perillisille. Akselinin (2015) mukaan asia on jokseenkin vieras, että omaisia lähdettäi-siin laskuttamaan työstä, jota edesmenneen työntekijän henkilökohtaisten aineisto-jen läpikäyminen ja aineistojen toimittaminen omaisille mahdollisesti vaatisi.

3 Navigointi ja karikot

Opinnäytetyöprosessi alkoi kirjeen kirjoittamisella, mutta ajan hengen mukaisesti luonnollisesti sähköpostitse. Alkuvuodesta 2015 tutkija otti yhteyttä IT-instituutin koulutuspäällikkö Jari Hautamäkeen tiedustellakseen häneltä sopivaa opinnäytetyö-aihetta, johon liittyisi oikeudellista näkökulmaa. Jari Hautamäen ehdotuksen joh-dosta ensimmäinen keskustelutilaisuus sovittiin tammikuulle 2015. Tässä tilaisuu-nessa hahmoteltiin opinnäytetyön aihetta ja jossain määrin myös rajausta. Jotakuin-kin tässä vaiheessa tutkija havahtui siihen, että tutkimusopintojen pakollinen kurssi oli häneltä vielä tyystin aloittamatta ja että olisi käytännössä viimeinen ja toisaalta opinnäytetyön tekemisen kannalta ehdottomasti rationaalisin hetki aloittaa kurssin suorittaminen – rationaalisin sinä mielessä, että tutkimusopinnot-kurssin aikana suo-ritettavaksi tulevat tehtävät voisi tehdä nimenomaan opinnäytteen etenemisen edis-tämiseksi. Opinnäytetyöprosessi alkoikin isommin siinä vaiheessa, kun tutkija ilmoit-tautui tutkimusopintojen virtuaalikurssille kevääksi 2015.

Tutkimusopintojen kurssilla tehtiin käytännössä aiheeseen liittyvä tutkimussuunnitelma sekä aloitettiin lähteiden hakeminen. Tutkimusopinnot saatiin suoritettua toukokuussa 2015, jonka jälkeiseksi kesäksi opinnäytteen tekeminen keskeytyi tyystin tietynlaisen henkisen väsymyksen iskeyttyä opinnäytetyön tekemisen suhteen ja toisaalta tutkijan uusien työtehtävien johdosta. Opinnäytteen pariin palattiin vasta syyskuun alkupuolella, jolloin aloitettiin toden teolla lähteiden etsiminen ja teoreettisen viitekehyksen kirjoittaminen. Tiedonhaun alku sujuikin mukavasti ja tutkija löysi runsaasti aihetta sivuavia teoksia jo keväällä 2015 löydettyjen rinnalle kirjaten niitä ylös. Vasta tutkijan tehtyä syvempää tuttavuutta käsiinsä saamiensa teosten kanssa, hän huomasi, että monet teokset kyllä käsittelivät tietosuojakysymyksiä, mutta nimenomaisesti digitaalisen perinnön käsittelyyn paneutuvaa aineistoa oli harvalukuisesti. Suureksi avuksi oli Kankaan (2012) tutkimuksen laaja lähdeluettelo, josta hyödynnettiin muutamia teoksia.

Teoreettisen viitekehyksen kirjoittamistyö eteni siten, että luettaessa tiedonhaun tuloksena löydettyjä teoksia kirjoitettiin niistä omasanaisia katkelmia ylös suoraan Word-tiedostoon. Samaan aikaan lähteiden tutkimisen kanssa tutustuttiin voimassa olevaan lainsäädäntöön sekä oikeuskäytäntöön ja kirjoitettiin opinnäytetyöaiheeseen kiinteästi liittyviä säädöksiä ylös. Vasta myöhemmin vaiheessa, jossa tiedonhaku oli tutkijan mielestäni saavuttanut ainakin jonkinasteisen saturaatiopisteen, aloitettiin teoreettisen viitekehyksen varsinainen rakentaminen kymmenistä sivuista jo kirjoitettua tekstiä. Tutkija päätyi esittämään lähdekirjallisuudesta löytämänsä teorian yhdessä ajantasaisesta lainsäädännöstä löydettyjen, aiheeseen liittyvien säädösten kanssa samoissa luvuissa opinnäytetyön luonteesta johtuen. Lähdemateriaalin ja säädösten yhdistämisprosessi oli ajallisesti melko pitkä, sillä johdonmukaisesti etenevän ja järkeenkäyvän tekstin tuottaminen vaati ajatustyötä. Kokonaisuudessaan vaihe oli suhteellisen työläs.

Teoreettisen viitekehyksen ja säädöskatsauksen kirjoittamistyö oli myös henkisesti melko raskas prosessi, minkä johdosta kirjoittamisesta pidettiin taukoa ja siirryttiin aiheeseen, joka eteni lähes omalla painollaan sen alkuun saatettua – nimittäin haastattelujen tekoon. Teemahaastatteluja varten laadittiin löyhä aihe- ja kysymyslista (Liite 1), jonka puitteissa haastateltavan kanssa olisi mahdollista edetä joustavasti keskustellen. Haastattelujen suhteen menetelmänä käytettiin Kanasen (2008, 37–38)

mainitsemaa lumipallomenetelmää, ja ensimmäisen haastattelu sovittiin lokakuun puoleen väliin 2015. Tämä haastattelu oli tehdyistä kolmesta haastattelusta pisin, joten aineiston litterointiinkin meni useita iltoja. Toinen haastattelu saatiin sovittua hyvin nopeasti ensimmäisen jälkeen. Tässä haastattelussa saatiin jonkin verran lisätietoa, mutta toisaalta joihinkin haastattelurungon aiheisiin ei haastateltava tuonut uutta informaatiota edellisen haastateltavan antaman lisäksi. Kolmas haastattelu siirtyi aikataulusyistä joulukuun alkuun. Tämä haastattelu oikeastaan enää vain vahvisti joitakin jo aiemmissa haastatteluissa saatuja tietoja, joten päädyttiin siihen, että kolmen henkilön antama informaatio on riittävä sen selvittämiseksi, miten JAMKissa on aiemmin menetelty kuolleen työntekijän sähköisen identiteetin lakkauttamisessa sekä sähköisten aineistojen käsittelyssä. Koska kolmas haastattelu toteutui vasta joulukuun alussa, oli siinä vaiheessa jo ilmiselvää, että opinnäytetyö ei millään valmistuisi joulukuun 2015 loppuun mennessä. Ainoa vaihtoehto oli siis jatkoaikahakemuksen jättäminen opinnäytteen loppuunsaattamiseksi ja tutkintotodistuksen saamiseksi.

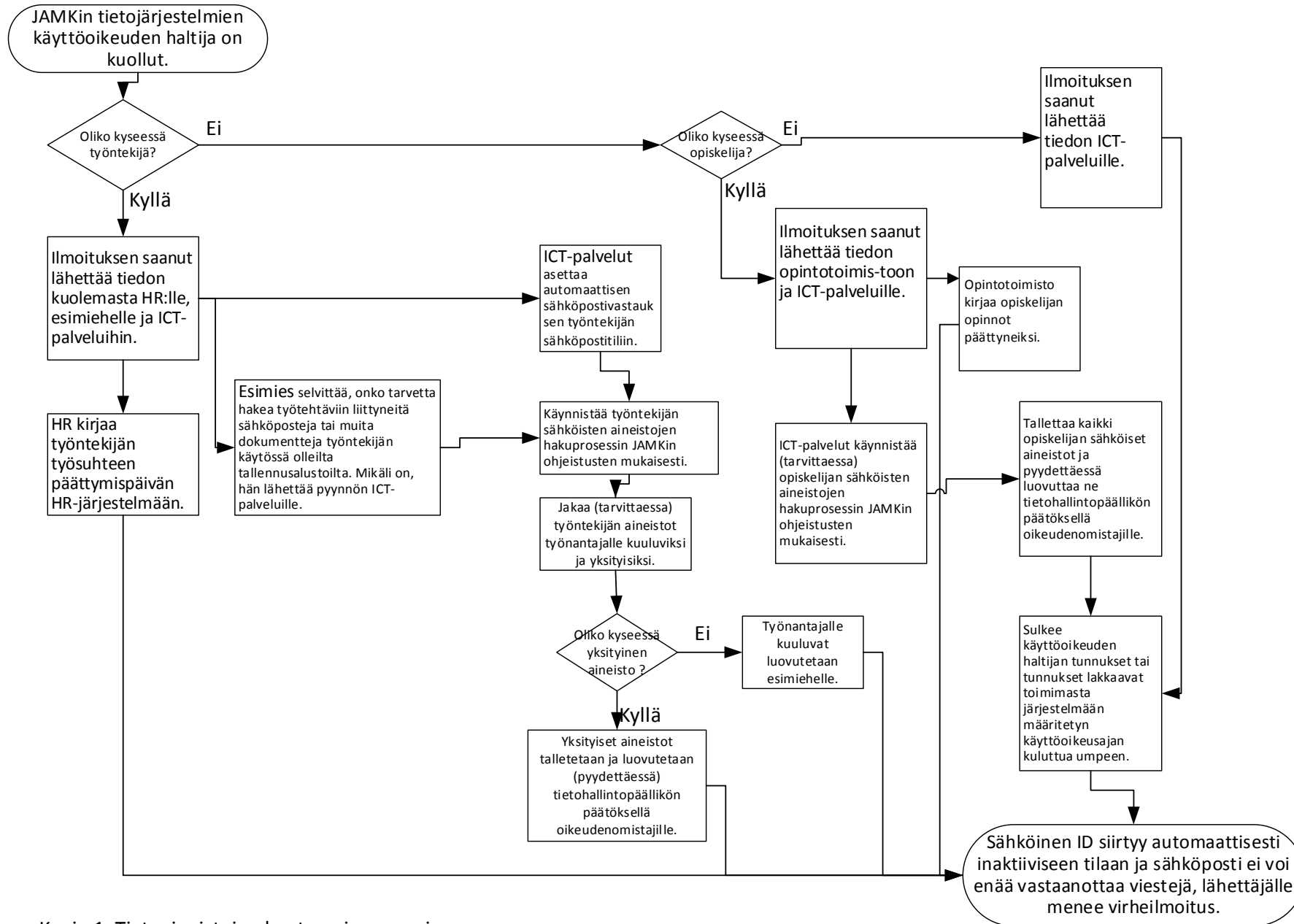
Tammikuussa 2016 kirjoittamistyö taas jatkui, ja tutkija pureutui nykytilan kuvaukseen. Pohjana tässä vaiheessa käytettiin JAMKissa laadittuja tietohallinnon ohjeistuksia ja linjauksia sekä loppuvuodesta 2015 tehtyjä haastatteluja. Loppuvuodesta 2015 tehdyn ajatustyön tuloksena saatiin myös idea uudesta tiedonhankintatavasta, jota ei oltu lainkaan ajateltu opinnäytetyösuunnitelmaa rakennettaessa. Kaikkia Suomen ammattikorkeakoulujen tietohallinnosta vastaavia henkilöitä päätettiin lähestyä sähköpostin muodossa ja tiedustella heiltä, mikäli heidän korkeakoulussaan olisi laadittu ohjeistusta edesmenneen työntekijän sähköisen perinnön käsittelyn varalle. Vastaus saatiin kahdesta ammattikorkeakoulusta.

Nykytilakuvauksen jälkeen työssä alkoi olla ainekset yhteenvedon laatimiseen. Tämä yhteenvedo on osaksi sekä tutkimuksen tuloksia että pohdintaa sisältävä vuoropuhelu tulosten ja lähdeaineiston välillä. Vaihe oli teoreettisen viitekehyksen rakentamisen lailla työläs aineiston analysointi- ja ajatusten koontivaihe. Tuloksia on pyritty lisäksi visualisoimaan Jari Hautamäeltä saatujen kommenttien pohjalta. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi oli työn viimeisiä vaiheita työn viimeistelyn – abstraktien, johdannon, otsikoinnin ja liitteiden laadinnan sekä lähteiden ja kielen tarkistuksen – ohella. Aika maaliskuun puolesta välistä aina opinnäytetyön luovuttamiseen kului viimeksi mainittujen vaiheiden parissa.

4 Matkan päätepiste

4.1 Hautaamismenettely

JAMKin tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan sähköisen identiteetin ja sähköisten aineistojen ”hautaamisprosessi” on pääpiireissään esitetty kuviossa 1. Prosessikuvaus on yksinkertaistettu malli. Ilmoitus käyttöoikeuden haltijan kuolemasta voi tulla kenelle tahansa ja käytännössä ilmoituksen saaja saattaa lähettää saamansa tiedon vain yhdelle taholle, joka sitten jatkaa viestiketjua. Malliin on kuitenkin selkeyden vuoksi kirjattu kaikki tiedon tarvitsevat tahot samaan kenttään. Myöskään kaikkia ilmoituksen johdosta tehtäviä toimenpiteitä ei ole kuvioon lisätty edelleenkin mallin pitämiseksi riittävän selkeänä ja toiseksi syystä, että ne on avattu liitteessä 2 esitettyyn menettelyohjeistukseen. Mallissa ei ole otettu kantaa siihen, minkä ajan puitteissa kukin toimenpide tulisi tehdä. Lienee selvää, että kuolemantapauksen tultua tietoon, siitä ilmoitetaan viipymättä, jotta prosessi saadaan käynnistettyä. Mallista on myös jätetty pois oikeudenomistajilta mahdollisesti tulevat pyynnöt, jotka edesmenneen sähköistä perintöä koskien on huomioitu ohjeistuksessa. Mallissa lähtökohta on se, että edesmenneen työntekijän sähköisiä aineistoja jaotellaan ja seuloaan vain siinä laajuudessa, kuin on kulloinkin tarpeen.

Kuvio 1. Tietoaineistojen hautamisprosessi

4.2 Menettelyn perustelut

Lähtökohta JAMKissa on se, että kuolleen työntekijän saati kuolleen opiskelijan sähköisen aineiston käsittelemiseksi ei ole laadittu yleisesti pätevää, erillistä menettelyohjeistusta. JAMKista löytyvissä Tietoverkon käyttösäännöissä keskitytään sähköpostin ja tietoverkon käytön periaatteisiin eikä niissä oteta kantaa siihen, mitä tietoverkon tai sähköpostin käyttämisen seurauksena syntyville digitaalisille aineistoille tapahtuu käyttöoikeuden haltijan kuollessa. Tietoverkon käyttösäätöjen rinnalle on kuitenkin laadittu yksityiskohtaisemmat ohjeet työntekijän sähköpostien hakemisesta ja avaamisesta Työelämän tietosuojalain säännösten esittämiseksi selkokielisemmin. Lisäksi JAMKin eettisiin periaatteisiin kirjatut, jotkin menettelytavat ovat sovellettavissa digitaalisten aineistojen käsittelyyn.

Kuolleen työntekijän tuottaman sähköisen aineiston käsittelemiseen, tallentamiseen ja mahdolliseen myöhempään luovutukseen liittyvän menettelyohjeistuksen laadinta on perusteltavissa ensinnäkin sillä, että tekijänoikeuslainsäädäntö suojaa tekijänoikeuskynnyksen ylittäviä teoksia. Tekijänoikeuslain (8.7.1961/404) 41 §:n mukaan tekijänoikeuden haltijan kuoltua sovelletaan tekijänoikeuteen avio-oikeutta, perintöä ja testamenttia koskevia sääntöjä. Työntekijän tekijänoikeuskynnyksen ylittävien sähköisten teosten tekijänoikeus siirtyy työntekijän kuolemantapauksessa siten joko hänen puolisolleen, perillisilleen tai muille oikeudenhaltijoille testamentin perusteella. Toisaalta Suomessa voimassa olevan oikeuden mukaan kuolinpesä on selvitettävä perittävän kuoleman jälkeen, ja mikäli selvityksen ulkopuolelle jätetään perittävän sähköiset viestit ja tallenteet, ei pesänselvitys voi olla täydellinen, kuten Kangas toteaa (Kangas 2012, 66-67). Kolmanneksi menettelyohjeistuksen olemassaolon oikeutusta voidaan perustella sillä, että entisestään digitalisoituvassa työympäristössä jokaisen on hyvä tiedostaa ja tietää, mihin järjestelmiin ja millä tavoin työhön tai yksityiselämään liittyviä aineistoja tulisi tallentaa, jotta kuolemantapauksessa työnantajalla on tarvittaessa pääsy työnantajalle kuuluviin aineistoihin ja toisaalta työntekijän yksityisasiat pysyvät yksityisinä. Ohjeistus tukisi täten JAMKin eettisiin periaatteisiin kirjatua, korkeakouluuyhteisön jäsenten vastuullista toimintaa. Yksityiselämään liittyvien aineistojen huomioiminen ohjeistuksessa on tärkeää siitäkin huolimatta, että JAMKin

tietoverkon käyttösääntöjen kohdassa 6.1 Oikeudet todetaan JAMKin tietojärjestelmien käyttöoikeuden olevan voimassa opiskeluun tai työskentelyyn liittyvien toimien puitteissa (Tietoverkon käyttösäännöt 2013, 4).

Vaikka käyttösääntöjen rajoitteissa onkin kielletty tietojärjestelmien käyttö yksityiseen liike-, ansio- tai poliittiseen toimintaan, niin tietojärjestelmien käyttöä muuhun yksityiseen toimintaan ei ole nimenomaisesti kielletty (Tietoverkon käyttösäännöt 2013, 5). Tosin tällaisen kiellon toimiminen käytännössä on hyvinkin kyseenalaista. Kuten Akselin totesi haastattelussa: ”Mutta kun työsähköpostiinhan ei saisi tulla muuta kuin työmeilejä. Mutta tähän ei valitettavasti pidä paikkaansa aina. Monesti työntekijän työsähköpostiin tulee henkilökohtaisiakin meilejä”. (Akselin 2015.) Neljänneksi menettelyohjeistus on perusteltu siitä näkökulmasta, että se takaa, ainakin teoriassa, kaikkien työntekijöiden tasavertaisen kohtelun – periaate, joka löytyy kirjattuna ammattikorkeakoulun eettisistä periaatteista. Vaikka kuolemantapaukset työyhteisössä ovat harvinaisia, kuten Akselin (2015) totesi, niin näihin harvinaisiin tapauksiin olisi syytä varautua, jotta menettely tällaisen ikävän tapauksen kohdattua olisi ennalta mietitty, kaikille selvä ja tasapuolinen.

Edellä mainittujen perustelujen johdosta liitteeseen 2 on laadittu ehdotus menettelyohjeistuksesta kuolleen työntekijän sähköisten aineistojen käsittelemiseksi JAMKissa. Menettelyohjeistuksessa tietojärjestelmien käyttäjät on jaettu organisaation työntekijöihin ja opiskelijoihin. TAMKista saadun esimerkin mukaisesti erilaisissa tietojärjestelmissä sijaitseva, tietojärjestelmien käyttäjän luoma materiaali – tai vastaanottama materiaali sähköpostijärjestelmissä – voidaan käyttäjien jaon perusteella a) joko jakaa työnantajalle kuuluvaksi ja yksityiseksi tai b) luokitella kaikki yksityiseksi. Työnantajalle kuuluvat kaikki työtehtävien hoitamiseen liittyneet, tekijänoikeudesta vapaat aineistot ja kaikki muu työntekijän tuottama sähköinen aineisto luokitellaan yksityiseksi. Opiskelijan koko digitaalinen aineisto luokitellaan yksityiseksi. Tämä jaottelu ei ota kantaa siihen, missä järjestelmässä tuotettu aineisto sijaitsee, eikä sen tarvitsekaan ottaa. Ohjeistuksessa ei ole tarpeen eritellä niitä lukuisia tietojärjestelmiä, jotka JAMKissa ovat käytössä ja jotka joko kokonaan tai osittain sisältävät työnantajalle kuuluvaa materiaalia. Ohjeistuksessa ei myöskään tarvitse ottaa kantaa työnantajalle kuuluvien, sähköisten aineistojen säilytysaikoihin, sillä tietyn tyyppisten tietoaineistojen säilytysajat on laissa tarkoin määrätty. Edellä mainittu jaottelu auttaneen myös

työntekijää järjestämään tietoaaineistonsa jo lähtökohtaisesti siten, että työnantajalle kuuluvat ja yksityiset aineistot ovat vaivattomasti erotettavissa toisistaan.

Ohjeistuksessa kuolleen työntekijän sähköisen aineiston säilytysajaksi on ehdotettu yhtä vuotta. Tietoaaineistot jaetaan tarvittaessa työnantajalle kuuluviin ja yksityisiin aineistoihin. Ensiksi mainitut luovutetaan työntekijän esimiehelle ja viimeksi mainitut oikeudenomistajille. Luonnollisestikaan kaikkea työntekijän luomaa sähköistä, työnantajalle kuuluvaa materiaalia ei tarvitse luovuttaa, sillä osittain se voi sijaita sellaisissa järjestelmissä, joihin pääsy on jo lähtökohtaisestikin useammalla henkilöllä. Yksityisen aineiston tallentaminen ulkoiselle tallennusvälineelle voisi olla perusteltua, sillä materiaalin säilyttäminen verkkolevyillä vie tilaa ja maksaa enemmän tai vähemmän riippuen siitä, miten nopealla levyllä aineistoa säilytetään. Toisaalta, kuten Kautiainen (2015) mainitsee, aineistoa voidaan myös automaattisesti siirtää kalliimmalta levyltä hitaammin toimivalle ja täten halvemmalle ennen sen lopullista poistamista. Ehdotetussa ohjeistuksessa on nyt lähdetty siitä, että aineisto talletetaan tavalla tai toisella – ulkoiselle tallenteelle tai levytilalle. Siitä päätettäköön sitten tapauskohtaisesti. Vuoden säilytysaika voitaneen katsoa olevan riittävä, kun huomioidaan Kankaan mainitsema perintökaaren joutuisuusperiaate pesänselvityksessä. Myös Kankaan tutkimissa yliopistojen menettelyohjeistuksissa säilytysajaksi oli asetettu yksi vuosi. (Kangas 2012, 92-93.)

Kysymys kuolleen työntekijän tai opiskelijan yksityisten, kaikkien sähköisten aineistojen luovuttamisesta on oikeudellisesti haastava. Perintökaaren säännösten mukaan kuolinpesä on selvitettävä perittävän kuoleman jälkeen (Perintökaari 5.2.1965/40). Kankaan (2012, 66) näkemys on, että selvitys ei ole täydellinen, mikäli sen ulkopuolelle jätetään perittävän sähköinen aineisto. Aineisto voi käsittää esim. edesmenneen lähettämiä ja vastaanottamia sähköposteja, edesmenneen tai jonkun hänen perheenjäsenensä terveydentilaan liittyviä tietoja, muita henkilötietoja, kuvamateriaalia, opetusmateriaalia, käsikirjoituksia, jne. Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin tietyn tyyppisten sähköisten aineistojen luovuttamiseen liittyviä kysymyksiä menettelyohjeistukseen kirjatun ehdotuksen perusteluksi.

Tekijänoikeuskynnyksen ylittävien aineistojen (teosten) luovutusta sääntelee lainsäädäntö. Tällainen aineisto kuuluu yksiselitteisesti edesmenneen oikeudenomistajille – joko perillisille perintökaaren säännösten mukaisesti tai testamentin saajalle. Vaikka

tällaisten aineistojen omistusoikeuden suhteen ei olisikaan epäselvyyttä, niin ongelmaksi voi muodostua se, että tekijänoikeuden alaista materiaalia saattaa sijaita erilaisilla alustoilla - henkilökohtaisella levyasemalla JAMKin palvelimella, kannettavan työkoneen levyllä, sähköpostissa, pilvipalveluissa. Tekijänoikeuskynnyksen ylittävien aineistojen seulominen kaikesta mahdollisesta yksityisestä aineistosta voi olla isonkin työn takana. (Jos siis lähdettäisiin siitä, että vain tekijänoikeuskynnyksen ylittävä aineisto luovutettaisiin.)

Edesmenneen työntekijän yksityisten sähköisten aineistojen joukossa voi olla edesmenneeseen tai mahdollisesti johonkin muuhun henkilöön liittyviä henkilötietoja, mahdollisesti myös arkaluonteisiksi luokiteltavia henkilötietoja. Kuten Kangas (2012, 33) toteaa, henkilötietojen suoja lakkaa henkilön kuollessa, mikäli laissa ei ole toisin säädetty. Toisaalta hän (2012, 29) mainitsee Saarenpään (2012) todenneen henkilötietojen suojan koskevan myös kuollutta, mutta että suoja heikkenee, mitä pidemmälle aika on kulunut kuolemasta. Olkoonkin tilanne kumpi tahansa, henkilötietojen suoja on lakannut työntekijän kuoltua tai tiedot nauttivat edelleen suojaa, niin työntekijän yksityisen aineiston joukossa olevat henkilötiedot (koskivatpa ne sitten häntä itseään tai jotakin muuta henkilöä, vaikkakaan ei vielä kuollutta) eivät henkilötietolain perusteella muodosta henkilörekisteriä, ja näin ollen niihin ei voida soveltaa henkilötietolakia (Henkilötietolaki 22.4.1999/523). Täten kuolleen työntekijän jäämistöön kuuluvan aineiston käsittelyä ei voida rajoittaa henkilötietolakiin vetoamalla, kuten Kangas (2012, 29-30) tuo esiin.

Mikäli työntekijän sähköisen jäämistön joukossa on asianosaisjulkisia asiakirjoja, niin niihin edesmenneen työntekijän perilliset voivat halutessaan tutustua ja myös julkistaa niiden sisällön siltä osin, kuin tiedot koskevat perittävää. Jos asiakirjat sisältävät tietoja, jotka koskevat jotakin muuta henkilöä kuin perittävää, ei perillisillä sitä vastoin ole oikeutta näitä tietoja julkaista. Asianosaisjulkisia ovat asiakirjat, jotka on säädetty salassa pidettäviksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa tai jossain muussa laissa tai jonkun muun lain nojalla. (Kangas 2012, 34-35.)

Suomen perustuslain mukaan yksilön perusoikeuksiin kuuluvan yksityiselämän suoja on loukkaamaton. Yksityiselämän suojan piiriin kuuluvat mm. kirjeet, puhelut ja muut luottamukselliset viestit. (Perustuslaki 11.06.1999/731.) Sähköiset viestit nauttivat

tätä samaista suojaa, sillä kuten Nyblin (2009, 55) toteaa, kirjesalaisuus on alustaneutraali. Viestin perusoikeussuoja antaa suoja viestin lähettäjälle ja vastaanottajalle suhteessa ulkopuoliseen. Tämä tarkoittaa sitä, että viestin tunnistamistietoihin ja sen sisältöön ei saa ulkopuolinen tutustua ilman viestin lähettäjän tai vastaanottajan lupaa (Tietoyhteiskuntakaari 7.11.2014/917).

Vaikka lähtökohtaisesti perusoikeudet kuuluvat vain eläville, luonnollisille henkilöille, niin Lintuniemen (2010, 22) ja Kankaan (2012, 23) näkemys on kuitenkin se, että kuolema ei kategorisesti lakkauta perusoikeuksien vaikutusta. Kuitenkaan kirjesalaisuus ei ole sellainen perusoikeus, jonka olisi tulkittu jatkuvan vainajalle, kuten Kangas (2012, 22-24) toteaa ja väittää tähän tulkintaan perustuen, että perillisten tutustumista vainajan kirjeenvaihdon sisältöön ei voi estää vetoamalla vainajan kirjesalaisuuden suojaan. Kuten Lintuniemi (2010, 24) toteaa, perittävän taakseen jättämiä kirjeitä tai niiden oikeusasemaa ei ole Suomessa säännelty nimenomaisella normilla. Tämä koskee siis perittävän itsensä lähettämiä viestejä. Perittävän vastaanottamat viestit ovat sen sijaan eri asemassa, sillä niiden tekijänoikeus säilyy lähettäjillä ja heidän oikeudenomistajillaan silloin, kun ne ylittävät teoskynnyksen (Kangas 2012, 24-25). Toisaalta Lintuniemi on sillä kannalla, että koska työelämää koskevassa laissa yksityisyyden suojasta työelämässä ei ole varauduttu perintökaaren nojalla työnantajalle esitettäviin pyyntöihin kuolleen työntekijän yksityisten sähköpostiviestien luovuttamisesta, tulisi viestien luovuttamista arvioida viestintää koskevan yleissääntelyn perusteella. Hänen näkemyksenä onkin YksitL:n 24 §:n 10 kohtaan, työnantajan YksitL:n vastaisesta toiminnasta säädettyyn mahdolliseen sakkorangaistukseen pohjautuen se, että työnantajalle ei ole edellytyksiä luovuttaa viestejä tai niiden tunnistamistietoja kuolleen työntekijän omaisille (Lintuniemi 2010, 47-49).

Kangas (2012, 87-88) havaitsi vuonna 2012 tekemässään tutkimuksessa, että monen yliopiston ohjeistukset tietoaaineistojen käsittelystä tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua olivat sisällöllisesti hyvinkin samansuuntaisia ja perustuivat yliopistojen IT-johtajien verkoston asettaman työryhmän vuonna 2002 tekemään esitykseen. Sisällöllisesti vastaavanlaisia ovat saamani Metropolia-ammattikorkeakoulun sekä Tampereen ammattikorkeakoulun ohjeet samaiseen tilanteeseen. Yksinkertaistaen ohjeistus tietojen luovutuksen osalta on se, että kuolleen työntekijän yksityinen aineisto luovutetaan kuolinpesälle sitä pyydettyäessä.

Tampereen ammattikorkeakoulun ohjeistuksessa ei ole otettu kantaa siihen, että joku tulisi saamansa testamentin kanssa peräämään oikeuksiaan saada kuolleen työntekijän yksityinen aineisto haltuunsa. Myöskään Tuomo Rintamäki Metropolista ei maininnut mitään menettelyä testamenttiin liittyen. Samainen oli tilanne Kankaan (2012, 88-89) tutkimissa yliopistojen ohjeistuksissa. Näissäkään ei oltu otettu kantaa tilanteeseen, että perittävä olisi tehnyt testamentin. Mikäli ohjeistuksessa puhutaan vain kuolinpesästä, edunvalvojasta tai perillisistä, jää ulkopuolelle mahdollinen testamentin saaja.

Työntekijän sähköinen aineisto tähän työhön rajatuissa järjestelmissä tai levyasemilla voidaan jakaa kahtia ensinnäkin työnantajalle kuuluviin (työasioiden hoitamiseen liittyneet) ja yksityisiin aineistoihin sekä toiseksi tekijänoikeudenalaisiin ja tekijänoikeudesta vapaisiin aineistoihin. Tekijänoikeuskynnyksen ylittävät aineistot tulee luovuttaa tekijänoikeuden haltijalle niitä pyydetessä. Esim. Optima-virtuaalioppimis-ympäristö on luonteeltaan sellainen, että se saattaa sisältää laajassa mittakaavassa tekijänoikeudenalaista materiaalia. Aiemmin esitettyyn viitaten myös työntekijän sähköpostissa voi olla tekijänoikeuskynnyksen ylittävää materiaalia työntekijän vastaanottamien yksityisten viestien sisältämänä. Koska työnantajalla ei ole oikeutta yksityisten viestien avaamiseen, ei sillä näin ollen ole mahdollisuutta työntekijän yksityisten viestien seulomiseen sen varalta, että siellä saattaisi olla tekijänoikeuskynnyksen ylittävää materiaalia. Tämä jääköön työntekijän oikeudenomistajien tehtäväksi ja vastuulle. Täten kuolleen työntekijän sähköpostissa olevat muut kuin työnantajalle kuuluneet viestit luovutettakoon sellaisenaan edesmenneen oikeudenomistajille siinä tapauksessa, että he ovat esittäneet luovutuspyynnön ja että pyynnön taustalla olevat syyt ovat sähköpostien hakemisesta ja tallettamisesta aiheutuva työ huomioiden riittävän painavat. Syiden painavuuden arvioinnin ja luovutuspäätöksen teköön tietohallintopäällikkö tai hallintojohtaja. Myös muiden digitaalisten aineistojen kuin sähköpostien luovutuksesta päättäväksi elimeksi esitetään ohjeistuksessa jompaa kumpaa edellä mainituista tahoista.

Mikäli JAMKilla on tarve etsiä edesmenneen työntekijän sähköpostien joukosta työnantajalle kuuluvia viestejä, menetellään työntekijän sähköpostin hakemiseen ja avaamiseen (JAMK) laaditun ohjeistuksen mukaisesti. Kyseinen ohjeistus on päivätty vuo-

den 2014 tammikuussa. Ohjeistuksessa viitataan sähköisen viestinnän tietosuojala-
kiin, joka kuitenkin kumottiin vuoden 2015 alussa voimaan tulleella Tietoyhteiskunta-
kaari-lailla (917/2014), joten JAMKin ohjeistus työntekijän sähköpostin hakemisesta
ja avaamisesta olisi hyvä päivittää.

Edesmenneen työntekijän muu kuin sähköpostissa sijaitseva yksityinen, tekijänoikeu-
desta vapaa materiaali siinä laajuudessa, kuin sen erottaminen työnantajalle kuulu-
vasta aineistosta on kohtuullisin voimavaroin mahdollista, ehdotetaan ohjeistuksessa
luovutettavaksi edesmenneen oikeudenomistajille pyynnöstä. Vaikka tässä työssä
JAMKin opiskelijat rajattiin alun perin pois, on laaditussa ohjeistuksessa heidät kui-
tenkin huomioitu menettelyn ollessa varsin yksinkertainen. Kuolleen opiskelijan
kaikki sähköiset aineistot luokitellaan yksityisiksi ja luovutetaan pyydettyä edes-
menneen opiskelijan oikeudenomistajille.

4.3 Lokikirjan loppulehdiltä

Päätavoitteena tutkimuksessa oli selvittää suomalaisen lainsäädännön asettamat ke-
hykset työpaikalla tapahtuvaan, kuolleen työntekijän digitaalisen jäämistön käsitte-
lyyn. Odotusarvona oli, että kaikki asiaankuuluvat lainkohdat löydetään ja että löyde-
tyt säädökset ovat yksiselitteiset. Toinen tavoite oli laatia malli hautaamisen etene-
misestä ja siihen liittyvistä menettelyistä. Tutkimuksessa onnistuttiin säädösten etsi-
misen ja löytämisen osalta hyvin, sillä suomalainen ajantasainen lainsäädäntö on erit-
täin vaivattomasti löydettävissä Finlex sähköisestä säädöstietokannasta. Tutkimuson-
gelmaan liittyvien säädösten etsimisessä ja tunnistamisessa auttoivat myös niin Kan-
kaan kuin Lintuniemenkin aiemmat tutkimukset. Sen sijaan odotusarvo säädösten yk-
siselitteisyydestä oli alun perin jossain määrin naiivi. Kuten työn teoreettisesta viite-
kehyksestä ilmenee – esim. perustuslain perusoikeuksien ulottuvuuden tarkastelusta
– työnantajan järjestelmissä sijaitsevia digitaalisia aineistoja sääntelevässä lainsää-
dännössä ei työntekijän kuolemantapaukseen liittyvää problematiikkaa ole vielä tyh-
jentävästi tai ollenkaan huomioitu.

Työ rajattiin koskemaan vain osaa toimeksiantajan tietojärjestelmistä ja niille tallen-
nettuja aineistoja. Ajatuksena oli, että ne järjestelmät, joille työntekijä voi ilman

työnantajan valvontaa tallettaa myös yksityisiä aineistojaan, ovat käytännön menettelyjen kannalta ongelmallisempia kuin esim. järjestelmät, jotka yksiselitteisesti ovat yksinomaan työnantajan toimintaan liittyviä, tämän toiminnan jatkuvuuden kannalta välttämättömiä ja joiden tietosisältöön kohdistuu myös usein lakisääteisiä säilytysai-koja. Lopulta voitiin kuitenkin havaita, että jako yksityisten ja työnantajalle kuuluvien aineistojen välillä voidaan tehdä järjestelmässä kuin järjestelmässä (Tosin joissain järjestelmissä jakoa ei siis tarvitse lainkaan tehdä järjestelmien käyttötarkoituksesta johtuen.) ja että työn rajaus koskemaan vain osaa toimeksiantajan järjestelmistä oli jokseenkin turha.

Opinnäytetyön tietoperusta tukeutuu suurelta osin vain muutamaa aihetta käsittelevään tutkimukseen. Tiedonhankintaa kohdistettiin useampiin tietokantoihin pyrkien löytämään laajasti myös aiheeseen liittyvää vieraskielistä tutkimusaineistoa. Muun muassa tietoturvallisuutta, tietoriskejä ja kyberrikoksia käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimuksia löytyy helposti, mutta työpaikalla tapahtuvaan digitaalisten aineistojen hautaamiseen perehtyvää kirjallisuutta ja tutkimuksia oli hankalampi löytää, tai sitten opinnäytteen tekijä ei osannut etsiä oikeista tietokannoista. Vieraskielisen aineiston vähyys on harmittava puute, mutta toisaalta ei olisi ollut tarkoituksenmukaista käyttää tiedonhankintaan suhteettoman monta tuntia vaarantaen näin opinnäytteen valmistumisen puolen vuoden lisäajan puitteissa.

Tutkimukseen valitut menetelmät – teemahaastattelut sekä tutustuminen laajasti lainsäädäntöön – osoittautuivat opinnäytteen aiheen kannalta sopiviksi. Haastattelu- vaiheessa huomattiin, että digitaalisessa hautamisessa käytössä olevia menettelyjä saattaisi olla jo ohjeistettu muissa Suomen ammattikorkeakouluissa, joten aineistonhankintamenetelmäksi päätettiin lisätä vielä lyhyt sähköpostikysely. Lainsäädäntötarkastelua vahvistivat aiheeseen liittyvät aiemmat tutkimukset. Lainsäädännön tarkastelun laajuus on tutkimuksen luotettavuutta parantava seikka.

Haastateltavina oli kolme toimeksiantajan työntekijää. Haastateltavien määrä ei ole suuri, mutta jo kolmannen haastattelun kohdalla voitiin huomata, että haastatelluissa käsiteltyihin aiheisiin ei enää juurikaan tullut uutta tietoa. Käytännössä työtekijän sähköisen identiteetin lakkauttamisen sekä tietoa-aineistojen erottelemisen ja tallentamisen prosessi tuli kutakuinkin selville jo yhden haastattelun perusteella. Tämä

yksinkertaisesti siitä syystä, että haastateltava on käytännössä ollut kyseisistä menettelyistä lähes yksinään vastannut henkilö. Kankaan tutkimuksessa esitetyt yliopistojen ohjeistukset sekä sähköpostikyselyn tuloksena saadut vastaukset käytössä olevista menettelyistä antoivat erinomaisen pohjan hautaamismallin sekä -ohjeistuksen laatimiselle.

Opinnäytetyötä aloitettaessa käsitys JAMKin ohjeistuksista kuolleen työntekijän sähköisten aineistojen käsittelyyn liittyen oli jokseenkin epämääräinen. Erilaisia politiikoja ja ohjeistuksia on JAMKin ELMO-intrassa lukuisia, mutta niistä tiedotetaan useimmiten vain samaisessa ELMOssa, jolloin ohjeet jäävät helposti huomioimatta. Opinnäytetyön edistyttyä vaiheeseen, jossa lähdettiin tarkastelemaan JAMKin tietojärjestelmistä aiheeseen liittyviä dokumentteja, huomattiin, että linjauksia ja toimintaohjeita olikin jo joihinkin sähköisiin aineistoihin liittyen, ja viimeistään haastatteluvaiheessa selvisi, että menettelyt kuolleen työntekijän digitaalisen perinnön käsittelystä olivat ainakin käytännön tasolla jo muutamaan otteeseen koetellut, mutta että mitään yhtenäistä ohjeistusta ei asiaa varten oltu laadittu. Tätä taustaa vasten opinnäytetyö oikeastaan kokoakin asiaa säätelevät lainkohdat yksiin kansiin taustaksi laaditulle menettelyohjeistukselle.

Aiemmissa tutkimuksissa – esim. Kangas ja Lintuniemi – sähköpostien oikeudellista asemaa on tarkasteltu jo laajasti. Kangas tarkasteli tutkimuksessaan myös laajemmin työntekijän sähköisen jäämistön käsittelyyn liittyvää problematiikkaa ja sääntelyä. Tämän opinnäytetyön lisäarvo on lähinnä digitaalisen identiteetin ja tietoaineistojen hautamisprosessin kuvaus eli JAMKissa käytössä olleiden kirjoittamattomien menettelyjen sanallistaminen sekä menettelyjen taustalla vaikuttavien tietohallinnon ohjeistusten kokoaminen. Menettelyohjeistuksen arvo on siinä, että käytännön toimenpiteet tehdään kaikille näkyväksi, jolloin jokainen työntekijä voi huomioida ne ja järjestää omat sähköiset aineistonsa asianmukaisella tavalla. Lisäksi kaikissa työntekijöiden kuolemantapauksissa – vaikka harvinaisia ovatkin – heidän sähköisen jäämistönsä käsittelyssä ja muistonsa kunnioittamisessa noudatettaisiin tasa-arvoista menettelyä. Menettelyohjeistus on myös pienin muutoksin siirrettävissä organisaatiosta toiseen, sillä ohjeistuksen taustalla oleva lainsäädäntö koskee luonnollisesti kaikkia työnantajaorganisaatioita.

Opinnäytetyön prosessi on ollut pitkä. Työtä on kevästä 2015 lähtien tehty päivätyön ohella, jolloin aika ajoittain on ollut haastavaa löytää motivaatiota ja toisaalta myös energiaa paneutua työhön. Työpäivän jälkeen illan tunnit ovat olleet vähäiset siitä, kun vihdoinkin on saanut ”päivätyömoodin” vaihdettua opinnäytetyön tekemiseen. Moinen on tuntunut, että työ ei ole juurikaan edennyt, kun mitään kovin näkyvää ei muutaman illan tunnin aikana ole valmistunut. Suuri osa ajasta on toki kulunut pelkkään kirjojen ja säädösten lukemiseen. Pitkä opinnäytteen teko-aika on toisaalta ollut kvalitatiivista työtä tehdessä vain hyväksi, sillä ajatukset ovat olleet opinnäytetyössä, jos eivät nyt ihan 24/7, niin ainakin joka viikko. Asioita on ehtinyt kypsytellä, vaikka tosin mieluummin tämän kypsytelyn olisi puristanut muutamaan intensiiviseen opinnäytteen tekokuukauteen.

Opinnäytetyö tehtiin laadullisena tapaustutkimuksena. Tarkasteltavana oli eräs toimeliantajan prosessi sekä siihen liittyvät, jo laaditut toimintaohjeistukset. Kuten Hirsjärvi ja muut (2007, 130-131) toteavat, laadullinen tapaustutkimus soveltuu parhaiten ilmiön kartoittamiseen ja kuvaamiseen. Tutkimuksen aineistonkeruu suoritettiin niitä menetelmiä käyttäen, jotka oli päätetty työn suunnitteluvaiheessa lisättynä myöhemmin menetelmällä, joka kumpusi työssä tehdyistä haastatteluista. Aineiston määrää voitaneen näin ollen pitää tapaus huomioiden riittävänä. Tutkimuksessa oli vahvasti esillä faktojen etsiminen. Tosiasioihin päästiin käsiksi sekä useampaa kuin yhtä henkilöä haastatteleamalla että tutustumalla laajasti lainsäädäntöön ja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja teoksiin. Triangulaatiolla eli useamman menetelmän käytöllä on pyritty varmistamaan tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi luotettavuutta on pyritty nostamaan prosessin yksityiskohtaisella kuvauksella huomioiden kuitenkin tarkoituksenmukaisuuden rajat. Aineiston analysointi on luotettavuusnäkökulmasta pyritty tekemään mahdollisimman laajasti jaotellen sähköiset aineistot muutamiiin kategorioihin ja pohtien kuhunkin kategoriaan kuuluvien aineistojen asemaa suhteessa lainsäädäntöön. Työn loppuvaiheessa haastattelujen pohjalta laadittuja menettelykuvauksia luetettiin yhdellä haastateltavista, jotta varmistuttiin vielä kirjattujen menettelyjen oikeellisuudesta.

Tutkimustulokset ovat pääpiirteittäin siirrettävissä organisaatiosta toiseen, sillä taustalla vaikuttava lainsäädäntö koskee kaikkia suomalaisia organisaatioita. Tutkimuk-

sessä on kuitenkin tarkasteltu vain yhtä, valittua tapausta, joten tulosten yleistämisestä ollaan varsin kaukana. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla se harvemmin on mahdollistakaan (Kananen 2008, 126). Vaikka lainsäädäntö on kaikille sama, käytännön prosessi, esim. teknisten ratkaisujen osalta, voi vaihdella. Siirrettävyys myös heikkenee sitä mukaa, kun lainsäädännössä tapahtuu muutoksia. Sama koskee tutkimustulosten pysyvyyttä. Jo periaatteellisella tasolla tutkimuksen toistaminen siten, että saataisiin vastaavanlaisia tuloksia, ei laadullisen tutkimuksen kyseessä ollessa ole mahdollista. Luotettavuutta on tältäkin osin pyritty parantamaan asioiden laajalla ja monipuolisella dokumentoinnilla.

Lainsäädännön muuttuminen voi antaa aiheita tutkia organisaatioissa tapahtuvaan tietoaineistojen käsittelyyn ja hävittämiseen liittyvää problematiikkaa jatkossa. Myös erilaisten pilvipalvelujen yleistymisen myötä niihin talletettujen tietoaineistojen kohdalla erilaiset sopimus- ja omistusoikeudelliset seikat sekä voimassa oleva lainsäädäntö huomioon ottaen voisi muodostaa kiinnostavan tutkimuskohteen. Voimakkaasti vahvistuva digitalisoituminen ja ilmiöön liittyvä esineiden internet saattavat tuoda mukanaan myös kysymyksiä omistusoikeuksiin, oikeuksien siirtoon ja tekijänoikeuksiin liittyen, joihin vastaamiseksi tarvitaan tutkimusta. Tässä tutkimuksessa keskityttiin suomalaisen organisaation velvoitteisiin ja toisaalta mahdollisuuksiin käsitellä kuolleen työntekijän tietoaineistoja. Täten Suomessa voimassa oleva lainsäädäntö on ollut keskeisessä roolissa. Tutkimisen arvoista voisikin näin ollen olla vertailun tekeminen esim. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen lainsäädännön velvoitteista vastaavanlaisessa tapauksessa.

Lähteet

Akselin, A. 2015. Henkilöstöpäällikkö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Haastattelu 2.12.2015.

Carrol, E. 2013. Digital Inheritance: Tackling the Legal and Practical Issues. Julkaisussa Hawkins, D. T. 2013. Personal Archiving: Preserving Our Digital Heritage. Medford, NJ, USA. Information Today Inc. Viitattu 25.9.2015. Ebrary Pro Quest Reader. <http://site.ebrary.com/lib/jypoly/reader.action?docID=10778521&ppg=1>.

Haarman, P.-L. 2014. Immateriaalioikeus. 5. uudistettu painos. Viro: Talentum Media.

Hautamäki, J. 2015. Koulutuspäällikkö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sähköposti-keskustelu 14.4.2015.

HE 309/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta. Viitattu 20.9.2015. Finlex-sähköinen säädöstietokanta. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1993/19930309>.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523. Viitattu 21.9.2015. Finlex-sähköinen säädöstietokanta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Henkil%C3%B6tietolaki>.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun eettiset periaatteet. 2013. JAMKin hallituksen hyväksymä 13.5.2013. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.1.2016. Asiakirja Jyväskylän ammattikorkeakoulun tietojärjestelmässä.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kangas, U. 2012. Digitaalinen jäämistövarallisuus. Helsinki: Talentum.

Kautiainen, M. 2015. Järjestelmäsuunnittelija. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Haastattelu 14.10.2015.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.

Lintuniemi, K. 2010. Vainajan sähköpostin oikeudellinen asema. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Julkaistu Edilexissä 24.2.2011.

Maunula, S. 2015. IT-suunnittelija. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sähköpostiviesti 23.11.2015. Vastaanottaja O. Laitinen. Digitaalisen perinnön käsittelyn käytännöt työntekijän äkillisen kuoleman johdosta.

Nojonen, M. 2015. Suunnittelija. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Haastattelu 5.11.2015.

Nyblin, K. 20094. Työelämän sähköposti. 3. uud. p. Helsinki: Talentum.

Ohje työntekijän sähköpostin hakemiseen ja avaamiseen (JAMK) 20.01.2014. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.1.2016. Asiakirja Jyväskylän ammattikorkeakoulun tietojärjestelmässä.

Ohjeet tietoaaineistojen käsittelystä tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua. 2012. Tampereen ammattikorkeakoulun ohjeistuksia. Sähköpostiviestin liite Maunulalta 23.11.2015.

Orrman, E. 2008. Den finska personuppgiftslagens tillämpning på personuppgifter om avlidna personer. JFT 1/2008, 92-101.

Perintökaari 5.2.1965/40. Viitattu 8.4.2016. Finlex- sähköinen säädöstietopalvelu. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perint%C3%B6kaari#L18>

Perustuslaki 11.06.1999/731. Viitattu 19.9.2015. Finlex-sähköinen säädöstietokanta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>.

Rintamäki, T. 2015. Tietohallintojohtaja. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sähköpostiviesti 19.11.2015. Vastaanottaja O. Laitinen. Digitaalisen perinnön käsittelyn käytännöt työntekijän äkillisen kuoleman johdosta.

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 516/2004. Viitattu 20.9.2015. Finlex-sähköinen säädöstietokanta. <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040516>.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404. Viitattu 21.3.2016. Finlex-sähköinen säädöstietokanta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tekij%C3%A4noikeuslaki>

Tietoa JAMKista. 2016. Viitattu 25.3.2016. JAMKin www-sivut. <http://www.jamk.fi/fi/Tietoa-JAMKista/Laatu/JAMKin-saavuttamat-tulokset1/>.

Tietohallinto-ohjelma (JAMK) 2014-2015. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.1.2016. Asiakirja Jyväskylän ammattikorkeakoulun tietojärjestelmässä.

Tietoverkon käyttösäännöt 11.10.2013. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.01.2016. <http://helpdesk.jamk.fi/wp-content/uploads/2010/05/JAMK-tietoverkon-kayttosaaennot-2013.pdf> .

Tietoyhteiskuntakaari 7.11.2014/917. Viitattu 20.9.2015. Finlex-sähköinen säädöstietokanta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140917#L1P1>.

YksitL 13.8.2004/759. Laki yksityisyyden suojasta työelämässä. Viitattu 19.9.2015.

Finlex-sähköinen säädöstietokanta.

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yksityisyyden%20suoja%2A>.

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelujen aihealueet

Teemahaastattelut JAMKissa opinnäytetyöhön Digitaalinen hautaus, S2015

Työntekijän henkilöön liittyvät tiedot sekä työntekijän digitaalinen perintö

Missä kaikkialla on tallennettuna tietoa työntekijästä (henkilötietoja, terveystietoja, koulutus- ja työuratietoja, tietojärjestelmien käyttöoikeustietoja, tms.) tai mihin on tallennettu työntekijän tuottamaa materiaalia (opetusmateriaalia, julkaisuja, artikkeleita, kirjeitä, ym.) JAMKin tietojärjestelmissä?

Työntekijän käyttäjätunnuksen suhde digitaalisiin aineistoihin

On varmaan kysymättäkin selvää, että käyttäjätunnuksen takana on kaikki, mutta mitä käytännössä tarkoittaa käyttäjätunnuksen sulkeminen? Mikä vaikutus sillä on pääsyyn eri aineistoihin vai onko IT-tuella pääsy kaikkiin aineistoihin siitäkin huolimatta, että mitään salasanaa ei ole tiedossa enää?

JAMKin nykyiset IT-ohjeistot

Löytyykö JAMKista jo ohjeistuksia tai kirjattuja menettelytapoja työntekijän äkillisen kuolemantapauksen varalle, ja jos löytyy, niin mitä ne ovat ja mistä löytyvät?

Ilmoitus työntekijän kuolemasta

Miten ilmoitus työntekijän kuolemasta pitää tulla tai kenen ilmoittamana? Onko jokin ketju, että ensin henkilöstöhallinnon tulee saada virallinen ilmoitus ja he tekevät jotain ja ilmoittavat sitten IT-tuelle, tms?

Työntekijän kuoleman johdosta IT-palveluissa tehtävät toimenpiteet

Tässä kohdin on tarkoitus käydä seikkaperäisesti läpi, että mitä IT-tuessa tehdään tai siis tehtiin tämän vuoden alussa, kun yksi jamkilainen kuoli yllättäen. Eli mitä toimenpiteitä tehtiin eri järjestelmissä ja missä järjestyksessä.

Sähköpostitilin sulkeminen ja mailboxissa olevat viestit ja liitetiedostot

Mitä tapahtui työntekijän sähköposteille, privaateille tai työasioihin liittyneille? Kyselivätkö omaiset sähköpostien perään? Onko mietitty, että jos joku kyselisi, niin mitä sitten?

Työntekijän tuottamien materiaalien käsittely

Miten meneteltiin työntekijän tuottamien aineistojen kanssa? Säilytetäänkö niitä edelleen jossain? Entä työkäytössä ollut kannettava ja siellä oleva tietoaaineisto?

Suhtautuminen vainajan oikeudenomistajien pyyntöihin

Tuliko työntekijän omaisilta jotain kyselyjä edesmenneen työntekijän työsuhteensa aikana tuottamiin materiaaleihin liittyen? Miten tällaisiin ylipäätään JAMKissa suhtaudutaan ja löytyykö jo kenties ohjeistusta?

Lainsäädännön huomioiminen digitaalisessa hautamisessa

Miten tällä hetkellä on huomioitu lainsäädäntö tilanteessa, että työntekijä kuolee? Tai mikä on siis haastateltavan tuntuma, jos ei ole tietoa.

Liite 2. Ehdotus ohjeistukseksi tietoaineistojen käsittelystä JAMKin tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua

Ohjeistus tietoaineistojen käsittelystä JAMKin tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan kuoltua

Näitä ohjeita sovelletaan JAMKin tietojärjestelmien käyttöoikeuden haltijan (työntekijä tai opiskelija) kuoltua häneltä jääneisiin tietoaineistoihin. Ohjeita sovelletaan myös tilanteessa, jossa henkilö on pysyväisluonteisesti estynyt hoitamaan asioitaan.

Ohjeet täydentävät JAMKin Tietoverkon käyttösääntöjä sekä Ohjetta työntekijän sähköpostin hakemiseen ja avaamiseen. Työnantajan oikeudesta kuolleen henkilön sähköpostiin sekä noudatettavasta menettelystä säädetään laissa yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004). Muiden aineistojen osalta työnantajan käyttöoikeudesta päättää tietohallintopäällikkö (/hallintojohtaja).

Mikäli edesmenneen sähköiseen jäämistöön kohdistuu pyyntö jäämistön luovuttamisesta kuolinpesälle, edunvalvojalle tai testamentin saajalle, on todennettava, että pyynnön esittäjällä on laillinen oikeus jäämistöön. Pyyntö luovutuksesta osoitetaan tietohallintopäällikölle, joka päättää luovutuksesta.

1 Käyttöoikeuden sulkeminen

Tieto työntekijän kuolemasta tulee välittää henkilöstöpalveluille (HR), työntekijän esimiehelle sekä ICT-palveluille. Opiskelijan kuolemantapauksessa tieto tulee välittää opintotoimistoon sekä ICT-palveluille. HR kirjaa järjestelmään työntekijän työsuhteen loppumispäivän ja vastaavasti opintotoimisto opiskelijan opintojen päättymispäivän. Näiden toimenpiteiden jälkeen työntekijän/opiskelijan käyttöoikeudet lakkaavat automaattisesti ja sähköpostijärjestelmä lähettää virheilmoituksen, mikäli edesmenneen sähköpostiosoitteeseen lähetetään viestejä.

ICT-palvelut asettaa kuolleen työntekijän sähköpostiin automaattisen vastausviestin erikseen määriteltäväksi ajaksi.

2 Sähköpostin talteen ottaminen

Ammattikorkeakoulun oikeuksiin etsiä kuolleen työntekijän sähköpostista sille kuuluvia viestejä sovelletaan lakia yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004). Kuolleen työntekijän muu sähköposti luokitellaan yksityiseksi.

Kuolleen opiskelijan kaikki sähköpostit luokitellaan yksityiseksi. Työryhmän, hallintoelimen, tms. jäsenyyteen liittyvä aineisto käsitellään tarvittaessa erikseen noudattaen lakia yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004).

Kuolleen henkilön postipalvelimella, muilla levyalueilla sekä työasemassa olevat sähköpostit pidetään tallessa vuoden ajan mahdollista luovutusta varten. Luovutuksesta päättää tietohallintopäällikkö.

3 Muun tietoaineiston talteen ottaminen

Kuolleen työntekijän muu tietoaineisto kuin sähköpostit luokitellaan tarvittaessa yksityiseen ja työnantajan omistukseen. Tekijänoikeuslain alainen materiaali kuuluu tekijänoikeuden haltijalle yksinoikeudella ja se luovutetaan pyynnöstä.

Kuolleen opiskelijan muu tietoaineisto kuin sähköpostit luokitellaan yksityisiksi. Työryhmän, hallintoelimen tms. jäsenyyteen liittyvä aineisto käsitellään tarvittaessa erikseen.

Kuolleen henkilön muuta tietoaineistoa pidetään tallessa yhden vuoden ajan mahdollista luovutusta varten. Luovutuksesta päättää tietohallintopäällikkö.

Tiedostojen palauttaminen varmuuskopiolta levyille voi tapahtua vain erityisen painavista syistä tietohallintopäällikön päätöksellä.

4 Luovutukset

Luovutettavaksi hyväksytty yksityisaineisto toimitetaan luovutuksen kohteelle erikseen sovittavalla tavalla. Työnantajalle kuuluva aineisto luovutetaan kuolleen työntekijän esimiehelle.

Luovutuksesta laaditaan muistio.

5 JAMKin etäkäyttöä varten antamat työvälineet ja niiden aineistot

Mikäli kuolleen henkilön käytössä oli JAMKin hänelle etäkäyttötarkoitusta varten antamia työvälineitä, kuten esim. työasema tai tietoliikennevälineet, pyydetään kuolinpesää palauttamaan nämä sekä mahdollinen muu työnantajalle kuuluva omaisuus tietoaineistot mukaan lukien. Myös työntekijän omistamilla työasemilla mahdollisesti sijaitsevia, työnantajalle kuuluvia tietoaineistoja pyydetään palautettavaksi. Palaute-
tut tietoaineistot käsitellään, kuten edellä on ohjeistettu.